

DZIENNIK URZĘDOWY

MINISTERSTWA OPIEKI SPOŁECZNEJ

Rok II.

WARSZAWA, dnia 15 czerwca 1936 r.

Nr. 12.

T R E Ś Ć:

I. OCHRONA I INSPEKCJA PRACY.

	Str.
1. Zarządzenie M. O. S. z dn. 22.V. 1936 r. o zatwierdzeniu orzeczenia Nadzw. Komisji Rozjemcz. dla przemysłu budowlanego na obszarze m. Łodzi z dn. 8.V. 1936 r. (Monitor Polski z dnia 3 czerwca 1936 r. Nr. 128, poz. 233)	340
2. Zarządzenie M. O. S. z dn. 22.V. 1936 r. o zatwierdzeniu orzeczenia Nadzw. Komisji Rozjemcz. dla przemysłu budowlanego na obszarze woj. poznańskiego, z wyjątkiem niektórych powiatów, z dn. 4.V. 1936 r. (Monitor Polski z dnia 4 czerwca 1936 r. Nr. 129, poz. 235)	343
3. Zarządzenie M. O. S. z dn. 26.V. 1936 r. o zatwierdzeniu orzeczenia Nadzw. Komisji Rozjemczej dla przemysłu budowlanego na obszarze m. Lwowa z dn. 18.V. 1936 r. (Monitor Polski z dnia 6 czerwca 1936 r. Nr. 131, poz. 238)	347
4. Okólnik Nr. 28/36 M. O. S. z dn. 10.VI. 1936 r. Nr. Pin. 1 b/5—6 w sprawie sporządzania przez obwodowych i okręgowych inspektorów pracy rocznych sprawozdań cyfrowych i opisowych z działalności inspekcji pracy	351
5. Okólnik Nr. 29/36 M. O. S. z dn. 15.VI. 1936 r. Nr. Pin. 1 b/0—6 w sprawie prowadzenia kartoteki zakładów pracy	355
6. Okólnik Nr. 30/36 M. O. S. z dn. 15.VI. 1936 r. Nr. Pp. 22/0—6 w sprawie zawierania i przestrzegania umów zbiorowych	358
7. Okólnik Nr. 32/36 M. O. S. z dn. 15.VI. 1936 r. Nr. Pp. 22/0—6 w sprawie zarobków i warunków pracy na robotach publicznych	360
8. Obwieszczenie M. O. S. z dn. 22.V. 1936 r. w sprawie podania o nadanie mocy powszechnie obowiązującej dla wszystkich robót budowlanych na obszarze m. Łodzi i gmin przyległych orzeczeniem Nadzw. Komisji Rozjemcz. z dn. 8.V. 1936 r. (Monitor Polski z dnia 3 czerwca 1936 r. Nr. 128, poz. 234)	360
9. Obwieszczenie M. O. S. z dn. 22.V. 1936 r. w sprawie podania o nadanie mocy powszechnie obowiązującej dla wszystkich robót budowlanych na obszarze woj. poznańskiego, z wyjątkiem niektórych powiatów orzeczeniu Nadzw. Komisji Rozjemczej z dn. 4.V. 1936 r. (Monitor Polski z dnia 4 czerwca 1936 r. Nr. 129, poz. 236)	361
10. Obwieszczenie M. O. S. z dn. 26.V. 1936 r. w sprawie podania o nadanie mocy powszechnie obowiązującej dla wszystkich robót budowlanych na obszarze m. Lwowa orzeczeniu Nadzw. Komisji Rozjemcz. z dn. 18.V. 1936 r. (Monitor Polski z dnia 6 czerwca 1936 r. Nr. 131, poz. 239)	361

II. ZATRUDNIENIE I MIGRACJA.

1. Rozporządzenie M. O. S. z dn. 23.V. 1936 r. o uchyleniu rozporządzenia o opłatach ryczałtowych na Fundusz Pracy (Dz. U. R. P. z dnia 8 czerwca 1936 r. Nr. 44, poz. 328)	362
2. Obwieszczenie M. O. S. z dn. 1.VI. 1936 r. w sprawie zabezpieczenia na wypadek bezrobocia robotników zatrudnionych na robotach publicznych, finansowanych przez Fundusz Pracy	362

III. UBEZPIECZENIA SPOŁECZNE.

	Str.
1. Zarządzenie M. O. S. z dn. 15.VI. 1936 r. Nr. Uk. 33:7—6 w sprawie zmiany statutu Kasy Bratniej Zagłębia Dąbrowskiego	362
2. Wyjaśnienie w sprawie interpretacji przepisów § 35 rozporządzenia M. O. S. z dn. 28.XII. 1933 r.	363

V. ZDROWIE PUBLICZNE.

1. Rozporządzenie M. O. S. z dn. 9.V. 1936 r. o zakładach kąpielowych (Dz. U. R. P. z dnia 8 czerwca 1936 r. Nr. 44, poz. 327)	364
2. Obwieszczenie M. O. S. z dn. 9.V. 1936 r. w sprawie ogłoszenia jednolitego tekstu rozporządzenia Prezydenta R. P. z dn. 10.VI. 1927 r. o Państwowym Zakładzie Higieny (Dz. U. R. P. z dnia 15 czerwca 1936 r. Nr. 45, poz. 336)	366
3. Zarządzenie M. Przem. i Handlu z dn. 9.VI. 1936 r., wydane w porozumieniu z M. O. S., w sprawie ustalenia granic okręgu ochrony górniczej źródeł mineralnych, znajdujących się na terenie m. Muszyny, w pow. Nowy Sącz, woj. krakowskiego (Monitor Polski z dnia 13 czerwca 1936 r. Nr. 136, poz. 247)	369
4. Pismo okólne M. O. S. z dn. 15.VI. 1936 r. w sprawie cofnięcia zezwolenia na obrót specyfiku farmaceutycznego firmy Spółka Akcyjna Schering-Kahlbaum p. n. „Hegonon” tabl.	370

VI. SPRAWY OGÓLNO-ADMINISTRACYJNE.

1. Pismo okólne M. O. S. z dn. 15.VI. 1936 r. Nr. Bd. 1/26—6 w sprawie uruchomienia nowych działów przez Powszechny Zakład Ubezpieczeń Wzajemnych	370
2. Pismo okólne M. O. S. z dn. 15.VI. 1936 r. Nr. Bd. 1/30—6 w sprawie opracowania preliminarza budżetowego na rok 1936/37	371
3. Pismo okólne M. O. S. z dn. 15.VI. 1936 r. Nr. Bd. 1/29—6 w sprawie wydatków z tytułu uposażeń	380

KOMUNIKAT.

W sprawie wydawnictwa „Biblioteka Młodej Matki”	381
---	-----

I. Ochrona i inspekcja pracy.

1.

ZARZĄDZENIE

MINISTRA OPIEKI SPOŁECZNEJ

z dnia 22 maja 1936 r.

o zatwierdzeniu orzeczenia Nadzwyczajnej Komisji Rozjemczej dla przemysłu budowlanego na obszarze m. Łodzi z dnia 8 maja 1936 r.

(Monitor Polski z dnia 3 czerwca 1936 r. Nr. 128, poz. 233).

Na podstawie art. 3 ust. (2) pkt. 2 rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 27 października 1933 r. o nadzwyczajnych komisjach rozjemczych do załatwiania zatargów zbiorowych pomiędzy pracodawcami a praco-

wnikami w przemyśle i handlu (Dz. U. R. P. Nr. 82, poz. 604) oraz § 44 i 45 rozporządzenia Ministra Opieki Społecznej z dnia 24 stycznia 1934 r. w porozumieniu z Ministrem Sprawiedliwości oraz Ministrem Przemysłu i Handlu o wykonaniu rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 27 października 1933 r. o nadzwyczajnych komisjach rozjemczych do załatwiania zatargów zbiorowych pomiędzy pracodawcami a pracownikami w przemyśle i handlu (Dz. U. R. P. Nr. 13, poz. 104) postanawiam, co następuje:

§ 1.

Zatwierdzam orzeczenie Nadzwyczajnej Komisji Rozjemczej, powołanej na podstawie uchwały Rady Ministrów z dnia 20 kwietnia 1936 r., wydane w dniu 8 maja 1936 r. w spra-

wie załatwienia zatargu na robotach budowlanych na obszarze m. Łodzi, podane w załączniku do zarządzenia niniejszego.

§ 2.

Jako datę wejścia w życie orzeczenia oznaczam dzień 1 maja 1936 r.

Minister Opieki Społecznej:
(—) *M. Kościatkowski*

1 zał.

Zał. do zarz. M. O. S. z dnia 22 maja 1936 r.

ORZECZENIE.

Nadzwyczajna Komisja Rozjemcza, powołana na podstawie uchwały Rady Ministrów z dnia 20 kwietnia 1936 r., w myśl postanowień rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 27 października 1933 r. o nadzwyczajnych komisjach rozjemczych do załatwiania zatargów zbiorowych pomiędzy pracodawcami a pracownikami w przemyśle i handlu (Dz. U. R. P. Nr. 82, poz. 604) w celu załatwienia zatargu w przemyśle budowlanym na obszarze m. Łodzi —

na posiedzeniu w dniu 8 maja 1936 r. w sali konferencyjnej urzędu wojewódzkiego w Łodzi,

w składzie ustalonym zgodnie z §§ 8, 12, 13 i 37 rozporządzenia z dnia 24 stycznia 1934 r. (Dz. U. R. P. Nr. 13, poz. 104):

Przewodniczący: p. Wacław Prenier, Naczelnik Wydziału Rozjemstwa i Polityki Pracy Ministerstwa Opieki Społecznej;

Członkowie: p. Zygmunt Kasiński, Przewodniczący Sądu Pracy w Łodzi, p. inż. Jerzy Bajkiewicz, Naczelnik Wydziału Komunikacyjno - Budowlanego urzędu wojewódzkiego w Łodzi,

wobec uchylenia się pięciu ławników z grupy pracodawców w czasie narady Komisji i automatycznego ustąpienia pięciu ławników z grupy robotników

w obecności następujących uczestników zatargu:

ze strony pracodawców:

1) Cech Murarzy w Łodzi w osobie p. Józefa Tomczaka,

2) Zrzeszenie Polskich Majstrów Murarskich w Warszawie, Oddział w Łodzi, w osobach pp. Andrzeja Panka i Konstantego Karpińskiego.

ze strony pracowników:

1) Związek Zawodowy Robotników Przemysłu Budowlanego, w Polsce Z. Z. Z., Oddział w Łodzi: w osobach: pp. Maksymiljana Gomołińskiego, Jana Śliwińskiego, Władysława Kwaśniewskiego, Ludwika Nowakowskiego i Adama Czerwińskiego,

2) Polski Związek Zawodowy Pracowników Budowlanych „Praca” w Łodzi w osobach: pp. Józefa Figurskiego, Józefa Graczyka i Leonarda Korzanowskiego,

3) Centralny Związek Robotników Przemysłu Budowlanego, Drzewnego, Ceramicznego i Pokrewnych Zawodów w Polsce, Oddział w Łodzi w osobach: pp. Stanisława Karpińskiego i Tomasza Kolasińskiego

i wobec uchylenia się od udziału w rozprawie następujących organizacji:

ze strony pracodawców:

1) Cechu Cieśli m. Łodzi,

2) Przedstawicielstwa Niezrzeszonych Przedsiębiorców Bubowlanych w Łodzi,

ze strony pracowników:

Zjednoczenia Pracowników Rzemieślniczych R. P. Sekcji Cieśli,

po wysłuchaniu istoty zatargu, przeprowadzeniu postępowania dowodowego i wysłuchaniu głosów stron

o r z e k a :

Stawki płac.

§ 1.

Ustala się za godzinę następujące minimalne stawki płac robotników budowlanych:

Sztukator wykwalifikowany i wyprawa	
zewnątrzna	zł 1.35
Murarz wykwalifikowany	zł 1.12
Cieśla wykwalifikowany	zł 1.12
Koźlarz noszący najmniej 30 cegieł	zł 0.95
Gracownik	zł 0.65
Pomoc budowlana	zł 0.60
Zbrojarz samodzielny wykonujący w/g	
otrzymanych rysunków	zł 1.15
Zbrojarz wiążący	zł 0.80
Betoniarz samodzielny	zł 0.80

§ 2.

Wykwalifikowanym murarzem i cieślą jest pracownik posiadający dyplom czeladniczy lub też nieposiadający dyplomu, lecz samodzielnie wykonujący czynności.

Teren.

§ 3.

Orzeczenie niniejsze obowiązuje przy wykonywaniu wszelkich robót budowlanych na obszarze okręgu administracyjnego m. Łodzi oraz na terenie gmin bezpośrednio graniczących z miastem, a także na terenie m. Ruda Pabjanicka.

Wypłata zarobków.

§ 4.

Wypłata zarobków winna być dokonywana co tydzień bezpośrednio po zakończeniu pracy w sobotę i powinna następować w miejscu wykonywania pracy.

O ile rozliczenie zarobków dokonywane jest raz na dwa tygodnie, to w tygodniu, w którym rozliczenia niema, winna być dana zaliczka, nie mniej jednak, niż 75% należności za pracę za ten okres.

Przepisy porządkowe.

§ 5.

Na każdej budowlu pracodawca obowiązany jest dostarczyć pomieszczenia dla przechowywania ubrań i narzędzi pracowniczych.

Postanowienia ogólne.

§ 6.

Orzeczenie niniejsze nie narusza w niczym stawek płac przewidzianych dla robotników budowlanych, zatrudnionych w przedsiębiorstwach innych gałęzi przemysłu, np. w przemyśle włókienniczym i posiadających na podstawie umów zbiorowych, zawartych dla tych gałęzi przemysłu, unormowane warunki pracy i płacy.

§ 7.

Warunki umowy indywidualnej o pracę, mniej korzystne dla robotnika niż przewiduje orzeczenie, są nieważne i ulegają zastąpieniu z mocy prawa przez odpowiednie postanowienie orzeczenia niniejszego, natomiast warunki korzystniejsze pozostają w mocy.

§ 8.

Orzeczenie niniejsze obowiązuje od dnia 1 maja 1936 r. do dnia 31 marca 1937 r.

Przewodniczący:

(—) *Wacław Prenier*
Naczelnik Wydziału
Ministerstwa Opieki Społecznej

Członek:

(—) *Zygmunt Kasiński*
Przewodniczący Sądu Pracy
w Łodzi

(—) *Jerzy Bajkiewicz*
Naczelnik Wydziału
urzędu wojewódzkiego w Łodzi.

UZASADNIENIE.

Stawki płac robotników budowlanych w Łodzi nie mogą ulec zmianie zarówno z uwagi na ich porównawczą wysokość w stosunku do największego ośrodka ruchu budowlanego jakim jest Warszawa, jak i wobec obiektywnych możliwości przemysłu budowlanego, który operując ściśle ograniczoną kwotą kredytów publicznych bądź funduszy prywatnych musi dążyć do wykonania przewidzianych robót i zatrudnienia możliwie dużej liczby robotników.

Stawki płac winny być ściśle sprecyzowane gdyż oznaczanie podwójnej stawki dla poszczególnych kategorii pracowników stwarza fikcję górnej granicy zarobkowej, która przestaje być płacą rzeczywistą. Z tych względów Komisja uznała za słuszną stawkę płac dla murarza i cieśli sprecyzować dokładnie i ustalić ją na poziomie cokolwiek wyższym niż dotychczasowa dolna granica.

Zdolny rzemieślnik bez względu na posiadanie dyplomu rzemieślniczego dotychczas był wynagradzany powyżej stawek umowy zbiorowej, która z natury rzeczy oznacza tylko minimalne zarobki. Określenie dla dyplomowanych rzemieślników, których ilość jest bardzo mała, zarobków wyższych, niż dla robotników nieposiadających dyplomu, w niczym nie zmieniliby dotychczasowych stosunków, które wskazują, że uzdolnienie decyduje o poziomie płac, natomiast niesłusznie pozbawiłoby robotników nieposiadających jeszcze świadectw rzemieślniczych, odpowiednich zarobków.

Komisja dokonała korektury stawki płac przewidzianej dla zbrojarza, ponieważ uznała, że ta kategoria robotników, w porównaniu do innych stawek, stosowanych w przemyśle budowlanym w Łodzi nie znajduje się na odpowiednim poziomie.

Również przywróconą została stawka płac dla gracownika, który poprzednio przewidywany był w umowach zbiorowych i dopiero przy

zawieraniu umowy w roku ubiegłym został pominięty. Gracownik jest pracownikiem, który musi posiadać pewną praktykę i uzdolnienie i dlatego stawka zawsze była dla niego wyższa niż robotnika niewykwalifikowanego. Uznanie tej kategorii pracowników w umowie zbiorowej i oznaczenie dla niej stawki płac nieco wyższej niż dla robotnika niewykwalifikowanego znajduje przeto swe uzasadnienie zarówno w dotychczasowej praktyce, jak i obserwowanych obecnie stosunkach.

Sprawa terenu została określona w myśl zgodnego stanowiska obu stron.

Odnosnie sprawy delegatów na budowie Komisja stwierdza, że przesładowanie lub usuwanie delegata z tytułu spełnianych przez niego funkcji jest niedopuszczalne.

Delegowanie robotników do prac poza okręg siedziby przedsiębiorstwa jest i powinno być jak najrzadsze, ponieważ to przeczyłoby zasadzie zatrudniania robotników miejscowych. Delegowanie robotników powinno mieć miejsce wyłącznie w stosunku do specjalistów, których na danym terenie znaleźć nie można, i dlatego, jako zjawisko bynajmniej nie powszechne, będzie normowane na podstawie umów indywidualnych.

Komisja podkreśla niewłaściwość sprowadzania robotników budowlanych z okręgów wiejskich lub też z innych okręgów wiejskich do prac budowlanych. Dopóki nie zostanie wyczerpany kontyngent robotników budowlanych danego terenu, sprowadzanie robotników z zewnątrz jest niedopuszczalne.

Ponieważ w umowie dla przemysłu włókienniczego przewidziane są stawki płac dla robotników budowlanych, podobnie jak umowa ta przewiduje stawki dla innych specjalistów, Komisja uznała za słuszne wyłączyć tych robotników, którzy stanowią organizacyjnie część personelu danej gałęzi przemysłu i przeważnie zatrudnienie ich posiada charakter nie sezonowy, lecz stały.

W sprawie zapłaty za przerwy w pracy, w sprawie książeczek obrachunkowych, list płac i warunków bezpieczeństwa i higieny pracy Komisja stwierdza, że zażądania te są dostatecznie unormowane w obowiązujących przepisach ustawowych, a nadzór nad wykonywaniem tych przepisów należy do właściwości Inspekcji Pracy.

Przewodniczący:

(—) *Wacław Premier*
Naczelnik Wydziału
Ministerstwa Opieki Społecznej.

Członek:

(—) *Zygmunt Kasiński*
Przewodniczący Sądu Pracy
w Łodzi

Członek:

(—) *Jerzy Bajkiewicz*
Naczelnik Wydziału
urzędu wojewódzkiego w Łodzi.

2.

ZARZĄDZENIE MINISTRA OPIEKI SPOŁECZNEJ

z dnia 22 maja 1936 r.

o zatwierdzeniu orzeczenia Nadzwyczajnej Komisji Rozjemczej dla przemysłu budowlanego na obszarze województwa poznańskiego, z wyjątkiem niektórych powiatów, z dnia 4 maja 1936 roku.

(Monitor Polski z dnia 4 czerwca 1936 r. Nr. 129, poz. 235).

Na podstawie art. 3 ust. (2) pkt. 2 rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 27 października 1933 r. o nadzwyczajnych komisjach rozjemczych do załatwiania zatargów zbiorowych pomiędzy pracodawcami a pracownikami w przemyśle i handlu (Dz. U. R. P. Nr. 82, poz. 604) oraz §§ 44 i 45 rozporządzenia Ministra Opieki Społecznej z dnia 24 stycznia 1934 r. w porozumieniu z Ministrem Sprawiedliwości oraz Ministrem Przemysłu i Handlu o wykonaniu rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 27 października 1933 r. o nadzwyczajnych komisjach rozjemczych do załatwiania zatargów zbiorowych pomiędzy pracodawcami a pracownikami w przemyśle i handlu (Dz. U. R. P. Nr. 13, poz. 104) postanawiam, co następuje:

§ 1.

Zatwierdzam Orzeczenie Nadzwyczajnej Komisji Rozjemczej powołanej na podstawie uchwały Rady Ministrów z dnia 20 kwietnia 1936 roku, wydane w dniu 4 maja 1936 r. w sprawie załatwienia zatargu w przemyśle budowlanych na obszarze województwa poznańskiego z wyjątkiem niektórych powiatów, podane w załączniku do zarządzenia niniejszego.

§ 2.

Jako datę wejścia w życie orzeczenia oznaczam dzień 1 maja 1936 r.

Minister Opieki Społecznej:

(—) *M. Kościatkowski*

1 zał.

Załącznik do zarządzenia M. O. S. z dn. 22.V. 1936 r.

ORZECZENIE.

Nadzwyczajna Komisja Rozjemcza, powołana na podstawie uchwały Rady Ministrów z dnia 20 kwietnia 1936 r., w myśl postanowień rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 27 października 1933 r. o nadzwyczajnych komisjach rozjemczych do załatwiania zatargów zbiorowych pomiędzy pracodawcami a pracownikami w przemyśle i handlu (Dz. U. R. P. Nr. 82, poz. 604) w celu załatwienia zatargu w przemyśle budowlanym na obszarze województwa poznańskiego z wyjątkiem niektórych powiatów,

na posiedzeniu w dniu 4 maja 1936 r. w sali konferencyjnej Inspekcji Pracy w Poznaniu,

w składzie ustalonym zgodnie z §§ 8, 12, 13 i 37 rozporządzenia z dnia 24 stycznia 1934 r. (Dz. U. R. P. Nr. 13, poz. 104):

Przewodniczący — p. Wacław Prenier, Naczelnik Wydziału Rozjemstwa i Polityki Pracy Ministerstwa Opieki Społecznej.

Członkowie — p. Stefan Grabowski, Sędzia Sądu Apelacyjnego w Poznaniu, delegat Ministra Sprawiedliwości, p. Bernard Zakrzewski, Naczelnik Wydziału Komunikacyjno-Budowlanego urzędu wojewódzkiego w Poznaniu, delegat Ministra Spraw Wewnętrznych,

wobec uchylecia się jednego ławnika ze strony robotników przed posiedzeniem Komisji, a w związku z tem automatycznym ustąpieniem jednego ławnika ze strony pracodawców, a następnie wobec uchylecia się czterech ławników ze strony pracodawców w czasie narady Komisji i automatycznego ustąpienia czterech ławników ze strony robotników

w obecności następujących uczestników zatargu:

ze strony pracodawców:

1) Okręgowy Związek Pracodawców stow. zar. w Poznaniu w osobach pp. Tadeusza Zeglaskiego i Maksymiljana Garsteckiego,

2) Związek Pracodawców w Przemysle Budowlanym na Wielkopolskę T. z. w Poznaniu w osobach pp. Stanisława Hofmanna, Jana Hofmanna, Ludwika Michalskiego, Czesława Mroczkowskiego i Władysława Urbaniaka,

3) Wolny Cech Mistrzów Murarskich i Ciesielskich w Poznaniu w osobach pp. Władysława Kaczmarka, Bolesława Zawartowskiego i Jana Rejewskiego,

4) Cech Strzecha Krotoszyńska Mistrzów Murarskich, Ciesielskich i Kamieniarskich w Ostrowie w osobach pp. Juljana Kornaszewskiego, Józefa Wilaszka i Władysława Matuszczyka,

5) Związek Pracodawców miasta Gniezna i Okolicy w Gnieźnie w osobie p. Czesława Margowskiego,

6) upoważniony przedstawiciel pracodawców z Mosiny pow. śremskiego p. Władysław Litke,

7) upoważniony przedstawiciel pracodawców pow. wrzeńskiego p. Antoni Topolewski,

8) Cech Mistrzów Malarskich w Poznaniu w osobach pp. Antoniego Kaźmierczyka i Jana Biernackiego.

ze strony pracowników:

1) Związek Pracowników Budowlanych i Pokrewnych Zawodów Z. Z. P. w osobach pp. Antoniego Kowalczyka, Józefa Różańskiego, Ignacego Urbaniaka, Jana Janiaka i Stanisława Lebendy,

2) Centralny Związek Robotników Przemysłu Budowlanego, Drzewnego, Ceramicznego i Pokrewnych Zawodów w Polsce, Okręg w Poznaniu w osobach pp. Franciszka Kowalewskiego, Józefa Prusieckiego i Jana Morarza,

3) Związek Zawodowy Robotników Przemysłu Budowlanego Z. Z. Z. w Poznaniu w osobach pp. Bronisława Wolka, Szczepana Dudzińskiego i Franciszka Matuszaka,

4) Związek Cechowy Czeladzi Ciesielskiej na Wielkopolskę z siedzibą w Poznaniu w osobie p. Wojciecha Kryszkiewicza,

5) Związek Czeladzi i Podmistrzów Murarskich na Wielkopolskę z siedzibą w Poznaniu w osobie p. Jana Marcinkowskiego,

po wysłuchaniu istoty zatargu, przeprowadzeniu postępowania dowodowego i wysłuchaniu głosów stron

o r z e k a:

Stawki płac i teren.

§ 1.

Ustala się za godzinę następujące minimalne stawki płac robotników budowlanych:

Miasta	Murarze i cieśle	Robotnik przy noszeniu cegły i wapna
Poznań	zł. 0,98	zł. 0,75
Gniezno i Ostrów	„ 0,75	„ 0,55
Żnin i Mogilno	„ 0,70	„ 0,45
Śrem, Września, Środa, Jarocin, Kępno, Krotoszyn i miasta niepowiatowe Koźmin, Pleszew, Odolanów i Ostrzeszów	„ 0,62	„ 0,45
Czarnków, Oborniki, Międzychód i Nowy Tomysł	„ 0,60	„ 0,40

§ 2.

Płace ustalone dla murarzy i cieśli stosuje się również do prac murarskich i ciesielskich, wykonywanych w przedsiębiorstwach robót ziemnych i żelbetowych.

§ 3.

Ponadto ustala się następujące minimalne stawki płac za godzinę:

Dla Poznania:

podmistrz otrzymuje stawkę rzemieślnika wyższą o	25% — 45%
posterunkowy	zł 1,05
robotnik żelbetowy	„ 0,75
„ przy robotach naziemnych i podziemnych	„ 0,60
„ od lat 18 — 21	„ 0,50
„ młodociany	„ 0,30
malarz	„ 0,92
strycharz malarski	„ 0,70

Dla Gniezna:

robotnik od lat 18 — 21	„ 0,33
-----------------------------------	--------

§ 4.

Stawki dla Poznania obowiązują okrąg administracyjny miasta Poznania oraz miejscowości: Malę, Starołękę, Luboń, Żabikowo, Kobylepole, Chartowo, Żegrze, Ławicę, Fabjanowo, Kotowo, Naramowicze, Gołęczewo, Piątkowo, Świerczewo, Morasko, Strzeszyn, Junikowo, Minkowo i Antoninek.

§ 5.

Dla gmin miejskich liczących powyżej 3.500 mieszkańców obowiązują stawki danego miasta powiatowego z opustem:

dla gmin miejskich powiatu poznańskiego	25%
dla gmin miejskich powiatu gnieźnieńskiego i ostrowskiego	15%
dla gmin miejskich powiatu znińskiego i mogilnickiego	10%
dla gmin miejskich w pozostałych powiatach — jak w miastach powiatowych.	

Dla gmin miejskich liczących poniżej 3.500 mieszkańców stawki wynoszą dla murarza i cieśli — 55 gr. a dla robotnika przy noszeniu cegły i wapna — 36 gr.

Stawki płac dla Mosiny są o 10% wyższe niż stawki płac dla Śremu.

Praca akordowa.

§ 6.

Przy stosowaniu pracy akordowej stawki jednostkowe za prace w akordzie powinny być obliczone w taki sposób, ażeby zarobek ogólny robotnika akordowego był co najmniej o 15% wyższy od płacy dniówkowej robotnika odpowiedniej kategorii. Tam gdzie prace akordowe bywają wykonywane, ustala się taryfę akordową. Praca akordowa nie może obejmować budowy ścian kapitalnych, wykonywanych z cegieł.

Robotnicy inwalidzi.

§ 7.

Płace robotników, których wydajność pracy wskutek inwalidztwa lub podeszłego wieku (ponad 65 lat) nie osiąga przeciętnego poziomu, mogą być niższe niż przewidziane niniejszym orzeczeniem. W tych przypadkach ustalenie płacy winno nastąpić w pierwszym tygodniu pracy.

Wypłata zarobków.

§ 8.

Wypłata zarobków dokonywana jest co tydzień bezpośrednio po ukończeniu pracy w środę i powinna następować w miejscu wykonywania pracy, przyczem okres obrachunkowy obejmuje czas od poniedziałku do soboty włącznie.

Jeżeli rozwiązanie umowy o pracę następuje z woli pracodawcy, pracownik otrzymuje wypłatę przy zwolnieniu.

Przerwy w pracy.

§ 9.

Jeżeli przerwa w pracy wynika nie z winy pracodawcy lub spowodowana jest warunkami atmosferycznymi, pracownik nie ma prawa za czas przerwy żądać zapłaty.

Jeżeli brak materiału lub przeszkoda w ruchu powstały przed rozpoczęciem pracy a pracownik do pracy już się stawił, należy się pracownikowi wynagrodzenie w wysokości dwugodzinnego zarobku.

Pracodawca jest obowiązany dać możliwość odrobienia straconego czasu pracy omówionego w poprzednich ustępach.

Przepisy porządkowe.

§ 10.

Przynależność do organizacji zawodowej nie może być powodem utrudniania przy przyjęciu do pracy lub powodem zwolnienia z pracy.

§ 11.

W godzinach pracy są bezwzględnie zakazane wszelkie czynności nie wchodzące w zakres wykonywanej pracy. Na każdej większej budowli wyznacza się robotnika, który na pół godziny przed przerwą obiadową załatwia zakup żywności.

§ 12.

Przy zwolnieniu wolno murarzom na 1/4 godziny a cieślom na 1/2 godziny przed ukończeniem pracy oczyścić względnie wyostrzyć swoje narzędzia.

Postanowienia ogólne.

§ 13.

Orzeczenie niniejsze zastępuje z mocy samego prawa wszelkie postanowienia umów zbiorowych bądź już zawartych bądź też mogących być zawartymi w przyszłości, których postanowienia byłyby mniej korzystne niż postanowienia orzeczenia niniejszego.

§ 14.

Warunki umowy indywidualnej o pracę mniej korzystne dla robotnika, niż przewiduje orzeczenie, są nieważne i ulegają zastąpieniu z mocy prawa przez odpowiednie postanowienia orzeczenia niniejszego, natomiast warunki korzystniejsze pozostają w mocy.

§ 15.

Orzeczenie niniejsze obowiązuje od dnia 1 maja 1936 r. do dnia 31 marca 1937 r.

Przewodniczący:

(—) *Wacław Premier*
Naczelnik Wydziału
Ministerstwa Opieki Społecznej.

Członek:

(—) *Stefan Grabowski*
Sędzia Sądu Apelacyjnego
w Poznaniu.

Członek:

(—) *Bernard Zakrzewski*
Naczelnik Wydziału
urzędu wojewódzkiego w Poznaniu.

UZASADNIENIE.

Przemysł budowlany wymaga szczególnej troskliwości w unormowaniu warunków pracy, gdyż wszelkiego rodzaju zatargi na tle pracy powstające w okresie krótkiego sezonu budowlanego są szczególnie niebezpieczne nie tylko dla robotników, tracących bezpowrotnie możliwość zarobku, lecz również i dla całego życia gospodarczego, w którym przemysł budowlany odgrywa poważną rolę.

Utrzymanie zarobków robotniczych na należytym poziomie jest niezbędne zarówno ze względów społecznych jak i gospodarczych.

Dotychczasowe stawki płac w Poznaniu w porównaniu do innych ośrodków miejskich były na poziomie, który Komisja uważała za konieczne z wyżej podanych względów poddać rewizji na korzyść robotników pewnych kategorii.

Uwzględnienie w całej rozciągłości postulatów robotniczych Komisja uznała za niemożliwe, ponieważ żądana wyżka płac nie byłaby porównawczo usprawiedliwiona, przyczem mogłaby spowodować zatamowanie drobnego budownictwa, którego zleceniodawcy posiadają ograniczone fundusze i podejmują budowę przy jaknajoszczędniejszej kalkulacji. Znaczna podwyżka płac na robotach budowlanych prowadzonych z kredytów publicznych oznaczałaby automatycznie zmniejszenie stanu zatrudnienia proporcjonalnie do wzrostu zarobków, wobec ograniczonych kredytów na te cele.

Z tych względów znaczniejsza podwyżka płac robotniczych w skutkach swych groziłaby ograniczeniem ruchu budowlanego, a tem samem zwiększeniem bezrobocia.

Komisja uznaje, że objęty orzeczeniem teren stanowi pod względem taryfowym obszar jednolity, a powstające na poszczególnych powiatach, czy też w poszczególnych miastach wrzenia zatargowe i strajki uzasadniają bezwątpienia łączne unormowanie warunków pracy na terenie 53, 55 i 57 obwodu Inspekcji Pracy, z wyłączeniami w orzeczeniu dokonanymi i uzasadnionymi, przyczem to unormowanie ma na celu położenie kresu zatargom istniejącym i uniemożliwienie powstawania nowych zatargów.

Wyłączony z pod orzeczenia został powiat szamotulski i powiat inowrocławski, które wprawdzie są położone na obszarze 53 i 55 obwodu, a więc na obszarach poddanych orzeczeniu Komisji uchwałą Rady Ministrów z dnia 20 kwietnia r. b., jednak dla powiatu szamotulskiego została zawarta i obowiązuje już od dłuższego czasu umowa zbiorowa, natomiast teren powiatu inowrocławskiego znajduje się poza obszarem obowiązywania rozporządzenia z dnia 27 października 1933 r. (Dz. U. R. P. Nr. 82, poz. 604).

Nie orzekając w sprawach unormowanych ustawowo Komisja uważa za konieczne podkreślić, że warunki dotychczas pomiędzy stronami uzgodnione, a w szczególności sprawa czasu pracy, powinny być traktowane w płaszczyźnie dotychczasowych norm i zwyczajów.

Ustalając w orzeczeniu poszczególne kategorie pracowników i normując poziom ich zarobków Komisja oparła się bądź na dotychczasowych taryfach bądź też na stanie faktycznym. Ponieważ stawki płac oznaczane w drodze umowy zbiorowej lub orzeczenia zazwyczaj są stosowane jako płace minimalne i praktyka wykazuje znaczne zróżniczkowanie wynagrodzeń poszczególnych robotników ze względu na ich kwalifikacje, Komisja uznała za właściwe nie oznaczać górnej granicy płac ani przez zakreślanie zarobków maksymalnych ani przez różniczkowanie kategorii.

Orzeczenie Komisji dotyczy wyłącznie gmin miejskich przyczem Komisja uznała za słuszne w poszczególnych miastach zastosować pewne opusty od zasadniczych stawek określonych dla miast powiatowych.

Przewodniczący:

(—) *Wacław Premier*
Naczelnik Wydziału
Ministerstwa Opieki Społecznej

Członek:

(—) *Stefan Grabowski*
Sędzia Sądu Apelacyjnego
w Poznaniu.

Członek:

(—) *Bernard Zakrzewski*
Naczelnik Wydziału
urzędu wojewódzkiego
w Poznaniu.

3.

ZARZĄDZENIE MINISTRA OPIEKI SPOŁECZNEJ

z dnia 26 maja 1936 r.

o zatwierdzeniu orzeczenia Nadzwyczajnej Komisji Rozjemczej dla przemysłu budowlanego na obszarze m. Lwowa z dnia 18 maja 1936 r.

(Monitor Polski z dnia 6 czerwca 1936 r. Nr. 131, poz. 238).

Na podstawie art. 3 ust. (2) pkt. 2 rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 27 października 1933 r. o nadzwyczajnych komisjach rozjemczych do załatwiania zatargów zbiorowych pomiędzy pracodawcami a pracownikami w przemyśle i handlu (Dz. U. R. P. Nr. 82, poz. 604) oraz § 44 i 45 rozporządzenia Ministra Opieki Społecznej z dnia 24 stycznia 1934 r. w porozumieniu z Ministrem Sprawiedliwości oraz Ministrem Przemysłu i Handlu o wykonaniu rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 27 października 1933 r. o nadzwyczajnych komisjach rozjemczych do

załatwiania zatargów zbiorowych pomiędzy pracodawcami a pracownikami w przemyśle i handlu (Dz. U. R. P. Nr. 13, poz. 104) postanawiam, co następuje:

§ 1.

Zatwierdzam Orzeczenie Nadzwyczajnej Komisji Rozjemczej powołanej na podstawie uchwały Rady Ministrów z dnia 12 maja 1936 r., wydane w dniu 18 maja 1936 r. w sprawie załatwienia zatargu w przemyśle budowlanym na obszarze m. Lwowa, podane w załączniku do zarządzenia niniejszego.

§ 2.

Jako datę wejścia w życie orzeczenia oznaczam dzień 20 maja 1936 r.

Minister Opieki Społecznej:

(—) *M. Kościalkowski*

1 zał.

Zał. do zarz. M. O. S. z dnia 26 maja 1936 r.

ORZECZENIE.

Nadzwyczajna Komisja Rozjemcza, powołana na podstawie uchwały Rady Ministrów z dnia 12 maja 1936 r., w myśl postanowień rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z 27 października 1933 r. o nadzwyczajnych komisjach rozjemczych do załatwiania zatargów zbiorowych pomiędzy pracodawcami a pracownikami w przemyśle i handlu (Dz. U. R. P. Nr. 82, poz. 604) w celu załatwienia zatargu w przemyśle budowlanym i w zawodach pokrewnych na obszarze miasta Lwowa,

na posiedzeniu w dniu 18 maja 1936 r. w sali konferencyjnej Starostwa Grodzkiego we Lwowie,

w składzie ustalonym zgodnie z §§ 8, 12, 13 i 37 rozporządzenia z dnia 24 stycznia 1934 r. (Dz. U. R. P. Nr. 13, poz. 104):

Przewodniczący — *Wacław Premier*, Naczelnik Wydziału Rozjemstwa i Polityki Pracy Ministerstwa Opieki Społecznej,

Członkowie — *Antoni Gerstman* — Wiceprezes Sądu Apelacyjnego we Lwowie, delegat Ministra Sprawiedliwości,

Franciszek Szczygieł — Naczelnik Wydziału Komunikacyjno - Budowlanego urzędu wojewódzkiego we Lwowie, delegat Ministra Spraw Wewnętrznych.

Ławnicy — stały ławnik ze strony robotników od udziału w komplecie orzekającym Ko-

misji uchylił się, w związku z czem automatycznie ustąpił ławnik ze strony pracodawców, dwaj niestali ławnicy ze strony robotników nie zostali przedstawieni przez wezwane do tego związku zawodowe, wobec czego dwaj ławnicy ze strony pracodawców zostali również wyeliminowani

w obecności następujących uczestników zatargu:

ze strony pracodawców:

1) Związek Zawodowy Architektów i Budowniczych we Lwowie w osobach: pp. inż. Andrzeja Szymańskiego, inż. Maksymiljana Koguta i inż. Maliny.

2) Izba Inżynierska we Lwowie w osobach pp. inż. Michała Kolbuszowskiego i inż. Edwarda Ważnego.

3) Związek Przemysłowców Ceramicznych Wschodniej Małopolski w osobach p. inż. Jerzego Reissa.

4) Cech mistrzów stolarskich i rzemiosł pokrewnych w osobach pp. Romualda Tenerowicza, Tadeusza Prugara, Edwarda Klebana i Michała Nowickiego.

5) Cech chrześcijańskich mistrzów murarzy, cieśli, brukarzy, kamieniarzy i zawodów pokrewnych we Lwowie, w osobach pp. Michała Czornego, Adama Piesa, Stanisława Galara i inż. Ludwika Tyrowicza.

6) Cech mistrzów przemysłu drzewnego we Lwowie w osobach pp. Psachje Altschüllera, Zygmunta Streichera i L. Michela.

7) Cech mistrzów kaflarskich i garncarskich we Lwowie w osobach pp. Piotra Rohatyńskiego i Karola Liniowskiego.

8) Cech chrześcijańskich mistrzów malarzy, lakierników i pozłotników we Lwowie w osobach pp. Michała Haukego i Michała Rewuckiego.

9) Cech malarzy i lakierników we Lwowie, w osobach pp. Oskara Beglücktera i Józefa Lieblich.

10) Cech mistrzów blacharzy, mosiężników i bronzowników w osobach pp. Bacha, S. Bresslera, Marjana Bendla, Zygmunta Popiela i Józefa Wallacha.

11) Firma kamieniarska „L. De Cet i -Ska” we Lwowie, w osobie p. Luigi de Cet,

ze strony pracowników:

1) Centralny Związek Robotników Przemysłu budowlanego, drzewnego, ceramicznego i pokrewnych zawodów w Polsce Oddział we Lwowie, w osobach pp. Feliksa Sochy, Jana Kusznira i Władysława Laskowskiego, będących jednocześnie przedstawicielami władz

przełożonych tego Związku, oraz Oddziały i Sekcje Związku wyżej wymienionego, a mianowicie:

a) Oddział murarzy w osobach pp. Kazimierza Henza, Michała Wernika i Stefana Guzińskiego,

b) Oddział malarzy i lakierników w osobach pp. Kolmana Briefa, Jana Staruszniaka, Rudolfa Janiczka i Abrahama Pelzmana.

c) Oddział brukarzy i betoniarzy w osobach pp. Jana Ręczucha, Franciszka Skowrońskiego, Ernesta Lewa, Ludwika Kamińskiego i Antoniego Królikowskiego,

d) Oddział kamieniarzy w osobach: pp. Jana Gerusa i Bronisława Rotha,

e) Oddział kaflarzy w osobach pp. Józefa Czerneckiego i Józefa Barańskiego,

f) Oddział I i II robotników drzewnych w osobach pp. Jakóba Fichtla, Adolfa Okina i Mikołaja Bowszyka,

g) Oddział ceglarzy w osobach pp. Piotra Wiraka i Andrzeja Buczka,

h) Sekcja koźlarzy w osobach pp. Antoniego Chomika, Stanisława Krygiela i Józefa Solmana,

i) Sekcja pomocy budowlanej w osobach pp. Stanisława Hawryliszyna, Władysława Bernarda i Marcina Smolińskiego,

j) Sekcja stolarzy maszynowych w osobach pp. Alojzego Kleina i Michała Sziranowskiego,

2) Związek Czeladzi ciesielskiej we Lwowie w osobach pp. Stefana Szczura i Michała Szerokiego,

3) Centralny Związek Robotników przemysłu metalowego w Polsce, Sekcja blacharzy, w osobach pp. Michała Neuwera i Maksa Lehrera,

po wysłuchaniu istoty zatargu, przeprowadzeniu postępowania dowodowego i wysłuchaniu głosów stron

o r z e k a :

§ 1.

Ustala się za godzinę następujące minimalne stawki płac robotników budowlanych:

Murarz i cieśla	zł 0.90
Zbrojarz i betoniarz	zł 0.75
Pomoc na budowie i robotnik ziemny przy budowie	zł 0.50

§ 2.

Dla koźlarza za przeniesienie 1000 sztuk cegieł do piwnic i parteru z odległości do 35 mtr.	zł 2.50
oraz za każde następne piętro względnie za każde 4 mtr. wysokości dodatek	zł 1.20

§ 3.

Dla kamieniarza budowlanego ustala się za godzinę minimalną stawkę . . . zł 1.15

Dla kamieniarza budowlanego posługującego się własnymi narzędziami ustala się dodatek w wysokości 5% przewidzianej dla niego stawki.

§ 4.

Dla stolarzy ustala się za godzinę następujące stawki płac:

Stolarz przy robotach budowlanych . . . zł 0.65

Stolarz przy robotach budowlanych wykonywanych na budowie . . . zł 0.75

§ 5.

Ustala się za godzinę następujące minimalne stawki płac dla malarzy:

Malarz . . . . . zł 0.70

Pomocnik malarski . . . . . zł 0.35

Malarz zatrudniony przy fasadzie otrzymuje dodatek w wysokości 25% przewidzianej dla niego stawki.

§ 6.

Ustala się za godzinę następujące minimalne stawki dla blacharzy:

Blacharz . . . . . zł 0.75

Pomoc . . . . . zł 0.50

§ 7.

Ustala się dla kaflarzy następujący cennik płac za jeden kafel:

Nowy piec kolorowy . . . . . zł 0.28

Nowy piec biały gładki cięty . . . . . zł 0.57

Nowy piec kuchenny kolorowy . . . . . zł 0.34

Nowy piec kuchenny biały gładki cięty . . . . . zł 0.58

Przestawiony piec kolorowy . . . . . zł 0.22

Przestawiony piec biały . . . . . zł 0.32

Przestawiony piec kuchenny kolorowy . . . . . zł 0.29

Przestawiony piec kuchenny biały . . . . . zł 0.33

Ogrymsowanie oblicza się za jedną warstwę kafli odnośnego pieca, a więc cokół, gzyms środkowy i górny, jako trzy warstwy.

Za inne roboty, niewyszczególnione w powyższym wyliczeniu, stawki powinny być obliczone w ten sposób, ażeby kaflarz przy normalnej wydajności otrzymywał za godzinę nie mniej niż . . . . . zł 1.50

§ 8.

Ustala się dla parkieciarzy następujący cennik płac za jeden metr kwadratowy:

a) układanie na gwoździ z przesortowaniem i przybiciem listwy . . . . . zł 0.55
cyklinowanie z nacieraniem . . . . . zł 0.35

b) za podstawę przyjmuje się deszczułki 25 cm długie; za deszczułki 20 cm długie ustala się cenę wyższą o . . . . . zł 0.10

c) układanie na lepnik z przesortowaniem i przybiciem listwy . . . . . zł 0.60
cyklinowanie z nacieraniem . . . . . zł 0.35

d) za kolorowanie deszczulek na wyraźne żądanie pracodawcy cena wyższa o . . . . . zł 0.10

e) układanie kwadratów z deszczulek z przybiciem listwy . . . . . zł 0.60
cyklinowanie z nacieraniem . . . . . zł 0.35

f) wszelkie układanie do fryzy drożej o . . . . . zł 0.10

g) cyklinowanie starej posadzki . . . . . zł 0.45

h) cyklinowanie starej posadzki przekładanej . . . . . zł 0.50

i) wszelkie przekładania oraz wszelkie reperacje starej posadzki za godzinę . . . . . zł 0.90

j) ściąganie wyłącznie kantów za 1 mtr² . . . . . zł 0.20

§ 9.

Zatrudnianie robotnika winno obejmować pełny dzień pracy, o ile nie nastąpią przyczyny od pracodawcy niezależne.

§ 10.

Jeżeli przerwa w pracy wynika nie z winy pracodawcy lub spowodowana jest warunkami atmosferycznymi, pracownik nie ma prawa za czas przerwy żądać zapłaty.

Jeżeli brak materiału lub przeszkoda w ruchu powstały przed rozpoczęciem pracy, a pracownik do pracy się już stawił, należy się pracownikowi wynagrodzenie w wysokości 2-godzinnego zarobku.

§ 11.

Rusztowania, na których pracują robotnicy będą sporządzane przez robotników ciesielskich. Robotnicy innych kategorii jak murarze, pomoc budowlana, kamieniarze i robotnicy pokrewnych zawodów budowlanych, którzy będą korzystać z rusztowań, nie mają obowiązku ani stawiania rusztowań, ani też ciągnięcia drabin. Robotnikom tym pracodawca zobowiązany jest oddać rusztowanie gotowe do pracy.

§ 12.

Na każdej budowie pracodawca obowiązany jest dostarczyć pomieszczenie dla przechowywania ubrań i narzędzi pracowniczych, oraz umożliwić odgrzewanie posiłków.

§ 13.

Wyplata zarobków winna być dokonywana co tydzień bezpośrednio po zakończeniu pracy w sobotę i winna następować w miejscu wykonywania pracy.

§ 14.

Warunki umowy indywidualnej o pracę mniej korzystne dla robotnika niż przewiduje orzeczenie są nieważne i ulegają zastąpieniu z mocy prawa przez odpowiednie postanowienia niniejszego orzeczenia, natomiast warunki korzystniejsze pozostają w mocy.

§ 15.

Orzeczenie niniejsze obowiązuje przy wykonywaniu wszelkich robót budowlanych, kamieniarsko-budowlanych, blacharsko-budowlanych, malarskich, kaflarskich i parkieciarskich na obszarze okręgu administracyjnego wielkiego Lwowa.

§ 16.

Orzeczenie niniejsze obowiązuje od dnia 20 maja 1936 r. do dnia 31 marca 1937 r.

Przewodniczący:

(—) *Wacław Premier*

Naczelnik Wydziału
Minister Opieki Społecznej.

Członek

(—) *Antoni Gerstman*

Wiceprezes Sądu Apelacyjnego
we Lwowie.

Członek

(—) *Franciszek Szczygiel*

Naczelnik Wydziału komunikacyjno - budowlanego urzędu wojewódzkiego we Lwowie.

UZASADNIENIE.

Nadzwyczajna Komisja Rozjemcza, jako powołana do załatwienia zatargu w przemyśle budowlanym we Lwowie, rozpatrzyła w jaknajszerszym zakresie sprawę robotników budowlanych

i objęła orzeczeniem wszystkie przedstawione przez organizacje pracownicze kategorie robotników w tej gałęzi przemysłu zarówno te które w latach poprzednich bywały obejmowane normami umownymi, jak murarze, cieśle, malarze, kaflarze, parkieciarze i niewykwalifikowani robotnicy, jak też i te kategorie, które dotychczas objęte umowami nie były, jak koźlarze, zbrojarze, betoniarze, kamieniarze budowlani, stolarze budowlani i blacharze budowlani.

Pracownicy innych działów przemysłu, którzy wspólnie z robotnikami budowlanymi objęci byli zatargiem, a więc ceglarze i robotnicy ziemni i drogowi, nie mogli być objęci orzeczeniem Nadzwyczajnej Komisji Rozjemczej, ponieważ praca ich nie wchodzi w zakres robót budowlanych. Nadzwyczajna Komisja Rozjemcza wyraża jednak głębokie przekonanie, że unormowanie warunków pracy i płacy w przemyśle budowlanym przez wytknięcie określonego kierunku wpłynie zdecydowanie na załatwienie sprawy zarobkowej i w tych gałęziach pracy.

Zagadnienie poziomu płac robotników budowlanych posiada zasadnicze znaczenie nie tylko dla bezpośrednio zainteresowanych stron robotników i pracodawców budowlanych, lecz również w wysokim stopniu dla całego życia gospodarczego. Przemysł budowlany, zarówno wykonujący roboty na rzecz instytucyj publicznych, jak i właścicieli prywatnych, opiera się na określonych funduszach, a temsamem znaczna zwyczajka kosztów robocizny wpłynęłaby zdecydowanie ujemnie na sam rozwój ruchu budowlanego i przyczyniłaby się do wydatnego ograniczenia zatrudnienia. Pozatem Nadzwyczajna Komisja Rozjemcza nie mogła traktować sprawy wysokości płac robotników budowlanych w oderwaniu od innych ośrodków przemysłowych i wielkomijskich kraju, a w związku z tem uznała za konieczne przeprowadzić pewną korekturę płac w sensie korzystnym dla robotników.

Orzeczenie Komisji ustala jedynie minimalne zarobki robotnicze, a więc takie, poniżej których opłacać robotników nie wolno, nawet gdyby była w tej mierze obopólna zgoda stron.

Orzeczenie nie określa zupełnie górnej granicy zarobków, ponieważ takie określenie bywa szkodliwe dla rozwoju płac wykwalifikowanych pracowników, stwarzając pozory prawnej przeszkody do osiągnięcia wyższego wynagrodzenia; określenie minimalnej płacy daje ochronę płacy przeciętnego pracownika i nie stanowi żadnej trudności w osiągnięciu wyższej płacy więcej wykwalifikowanych robotników.

Określenie kilku stawek płac dla jednej kategorii robotników daje powody do zatargów przy zaliczeniu do poszczególnych kategorii, nawet przy szczegółowem określeniu kwalifikacyj każdej kategorii, a tembardziej jest niemożliwem, gdy szczegółowe sprecyzowanie kategorii nie nastąpiło.

W sprawie ustalenia płacy dniówkowej czy godzinowej, Komisja nie została przekonana argumentami, że płace dniówkowe jedynie gwarantują ochronę 8-io godzinowego dnia pracy i dlatego pozostawiła dotychczasowy system płacy — zgodnie zresztą z systemem przyjętym w pozostałych ośrodkach budowlanych kraju. Przy ustaleniu systemu płac godzinowych, Komisja zabezpieczyła interesy robotników przed dowolnym skracaniem czasu pracy.

Orzeczenie Komisji z natury zakresu swych kompetencji nie ma potrzeby obejmować spraw już między stronami uzgodnionych i dlatego w niczem nie uchybia zwyczajom i umowom korzystniejszym lub też regulującym sprawy orzeczeniem nieobjęte.

Liczne sprawy wysunięte przez robotników w materji ochrony życia, zdrowia i pracy robotników znajdują odpowiednie unormowanie w obowiązujących przepisach prawa. W tej dziedzinie współdziałanie zainteresowanych z Inspekcją Pracy odniesie należyty skutek, którego nie zapewni powtórzenie umowne znanych wszystkim przepisów prawa publicznego.

Sprawa wynagrodzenia robotnika za pierwsze trzy dni choroby została uregulowana ustawą o ubezpieczeniu społecznem, natomiast zagadnienie odszkodowania robotników za nieubezpieczenie chorobowe nie wymaga dodatkowych postanowień wobec treści obowiązujących przepisów w materji ubezpieczenia chorobowego i kodeksu zobowiązań.

Komisja uznała za słuszny postulat robotników ażeby zatrudnieniu ich nadać cechy stałości i dlatego w żadnej mierze nie może aprobować zatrudniania robotników na wyrwyki w ten sposób, że dziennie pracować on będzie 2 czy 3 godziny.

Słusznem się również wydawał postulat robotników, ażeby pracownik za przerwy w pracy wynikłe z winy pracodawcy otrzymywał należne mu wynagrodzenie. Obowiązujący w tej mierze art. 445 kodeksu zobowiązań zabezpiecza całkowicie pretensje robotników. Jednocześnie Komisja uważając, że brak materiału lub przeszkoda w ruchu powstałe przed rozpoczęciem pracy, choćby bez winy pracodawcy, uzasadniają pretensje pracownika do odszkodowania, jeżeli pracownik do pracy się już stawił, przyznała w tych wypadkach robotnikom wynagrodzenie w wysokości dwugodzinnego zarobku. Tam, gdzie zarobek określany jest w inny sposób, przyjąć należy kwotę, jaką normalnie robotnik w ciągu 2-ch godzin by zarobił.

Doceniając doniosłą rolę społecznych biur pośrednictwa pracy, Komisja nie widzi żadnych trudności, ażeby Związek zawodowy, który w statucie zastrzegł sobie odpowiednie uprawnienie, podjął akcję zapośredniczenia robotników po dokonaniu czynności prawem przewidzianych a dotyczących legalizacji społecznego biura pośrednictwa pracy.

Sprawa książeczek obrachunkowych, niezatrudniania w godzinach nadliczbowych prze-

kracania czasu pracy jest uregulowana przepisami prawnymi i wypowiedanie się w tej sprawie jest zbyteczne.

Co do mężów zaufania czy delegatów na budowie, Komisja stwierdza, że prześladowanie i szykanowanie a tembardziej wydalanie mężów zaufania czy delegatów z tytułu pełnionych przez nich funkcji jest niedopuszczalne.

Dodatkowe wynagrodzanie robotników za prace wykonywane poza okręgiem siedziby przedsiębiorstwa powinno być jaknajmniej stosowane, ponieważ ten sposób zatrudniania przeczyłby zasadzie zatrudniania robotników miejscowych, co należy uznać za postulat niezmiernie ważny. Delegowanie robotników powinno mieć miejsce wyłącznie w stosunku do specjalistów, których na danym terenie znaleźć można, i dlatego jako zjawisko nie powszechne, lecz sporadyczne, winno być normowane na podstawie umów indywidualnych.

Przewodniczący:

(—) *Wacław Prenier*
Naczelnik Wydziału
Ministerstwa Opieki Społecznej

Członek

(—) *Antoni Gerstman*
Wiceprezes Sądu Apelacyjnego
we Lwowie

Członek

(—) *Franciszek Szczygieł*
Naczelnik Wydziału komunika-
cyjno - budowlanego urzędu wo-
jewódzkiego we Lwowie.

4.

OKÓLNİK Nr. 28/36

MINISTERSTWA OPIEKI SPOŁECZNEJ

z dnia 10 czerwca 1936 r. Nr. Pin. 1b/5—6

w sprawie sporządzania przez Obwodowych i Okręgowych Inspektorów Pracy rocznych sprawozdań cyfrowych i opisowych z działalności inspekcji pracy.

Do

Panów Inspektorów Pracy wszystkich okręgów i obwodów.

Uchyła się wszystkie dotychczasowe zarządzenia w sprawie sporządzania rocznych sprawozdań cyfrowych i opisowych z działalności inspekcji pracy. Wzory tablic do sprawozdań cyfrowych będą rozesłane oddzielnie wraz z wyjaśnieniami.

Z dniem wydania niniejszego okólnika obowiązywać będą następujące przepisy, dotyczące rocznych sprawozdań z działalności inspekcji pracy:

Terminy nadsyłania sprawozdań.

Obwodowi Inspektorzy Pracy winni nadsyłać do Okręgowych Inspektorów Pracy sprawozdania z działalności obwodów cyfrowe i opisowe za rok ubiegły najpóźniej do dnia 10 lutego każdego roku. Okręgowi Inspektorzy Pracy obowiązani są przedłożyć Głównemu Inspektorowi Pracy sprawozdania cyfrowe i opisowe z działalności inspekcji pracy danego okręgu za rok ubiegły najpóźniej do dnia 15 marca.

W razie wcześniejszego opracowania sprawozdań — zwłaszcza cyfrowych — należy je niezwłocznie przesłać do Głównego Inspektora Pracy.

SPRAWOZDANIA OPISOWE.

Zasady ogólne.

Sprawozdanie opisowe powinno odzwierciedlać istotę i treść działalności inspekcji pracy w ciągu roku, podawać do wiadomości publicznej to, co zdołano osiągnąć dzięki wysiłkom inspekcji w ciągu roku, informować o stanie ochrony pracy i położeniu socjalnym robotników i pracowników umysłowych.

Dane sprawozdań opisowych winny opierać się na materiale ścisłym, sprawdzonym przez inspektora pracy. Takimi danymi będą:

1) Sprawozdania cyfrowe. Sprawozdanie opisowe powinno być wyjaśnieniem i uzupełnieniem tablic cyfrowych. Jeżeli dane w tablicach tych same przez się są zrozumiałe i charakter zjawisk, w nich ujętych, nie zawiera w sobie czegoś godnego ich podkreślenia i dopełnienia, nie należy ich opisywać. Przeciwnie, zjawiska, które nie mieszczą się całkowicie w rubryce i cyfrze, powinny być opisane z wyraźnym uwypukleniem ich istoty.

2) Akta inspektoratu pracy; z tych danych powinny wypływać wyjaśnienia i uzupełnienia liczb, zawartych w tablicach sprawozdawczych.

3) Nadto cennych szczegółów co do sprawozdań opisowych mogą dostarczyć notatki inspektorów pracy oraz materiały, zebrane drogą specjalnych badań oraz zaobserwowane w ciągu rocznej działalności inspektorów pracy, dotyczące różnych zjawisk z zakresu ochrony pracy i położenia pracowników.

Forma sprawozdania opisowego.

Sprawozdania opisowe okręgów należy przysyłać do Głównego Inspektora Pracy w dwóch egzemplarzach, odbite po jednej stro-

nie karty z marginesem. Każdy dział sprawozdania powinien zaczynać się od nowej karty. Objętość sprawozdania zasadniczo nie może przekraczać 20—25 stron pisma maszynowego. Pożądane jest ujmowanie sprawozdań w jak najbardziej zwięzłą formę.

W okręgach inspekcji pracy, przy których urzędują podinspektorki do spraw kobiet i młodocianych, sprawozdania w szerszym zakresie o ochronie pracy kobiet i młodocianych sporządzają oddzielnie podinspektorki.

Sprawozdania o dokonanych badaniach zagadnień ochronnych, zarządzonych przez Głównego Inspektora Pracy, sporządza się w sposób, obowiązujący dla sprawozdań ogólnych.

Ilustracja sprawozdań wykresami, fotografiami oraz rysunkami jest bardzo pożądana, jednakże ilustrowane być mogą tylko kwestje z zakresu ochrony pracy, zwłaszcza trafne rozwiązania urzędzeń ochronnych, dotyczących higieny i bezpieczeństwa pracy, miejsca i skutków niebezpiecznych wypadków przy pracy i t. p.

Sprawozdania opisowe ulegają przededagowaniu przy oddawaniu ich do druku przez Główny Inspektorat Pracy.

Sprawozdania nadal należy utrzymywać w formie poufnych raportów, w których mogą być podawane nazwy firm, szczegóły poufne, uwagi o brakach w obowiązującym ustawodawstwie ochronnym, wnioski inspektora i t. p.

Treść sprawozdania opisowego.

Treść sprawozdania opisowego ulega rozplanowaniu w porządku następującym:

I. Stosunek personelu do rozmiaru obowiązków. Metody pracy. Pod tym punktem winny znaleźć uwzględnienie: lustracje urzędów obwodowych przez Inspektorów Okręgowych; zebrania i zjazdy inspektorów pracy w poszczególnych okręgach (uchwały, tezy przyjmowane na zjazdach lub zebraniach); zmiany i ulepszenia, wprowadzone w dotychczasowych metodach pracy; przewaga specjalnych działów pracy inspektorskiej i przyczyny tego.

II. Stan zatrudnienia. Ilość zatrudnionych w porównaniu z okresem ubiegłym. Podanie ilości zakładów nowopowstałych, przebudowanych, zamkniętych i scharakteryzowanie tych zjawisk. Intensywność zatrudnienia w ważniejszych grupach i gałęziach przemysłu ze szczególnym uwzględnieniem zjawiska „częściowo zatrudnionych” i dłuższych postojów fabryk.

III. Działalność inspekcyjna. Ogólne uwagi w sprawie wizytacji i czynności inspektorów w związku z wydawaniem zezwoleń w kwestjach otwarcia lub przebudowy zakładów przemysłowych. Objaśnienie czynności inspekcji pracy, wyrażonych cyfrowo w zakresie zleceń (przy omawianiu zleceń należy poda-

wać jedynie charakterystyczne i godne uwagi; powtarzanie słowami danych, uwidocznionych w odnośnych tablicach, jest zbędne. Stosunek pracodawców i pracowników do zleceń inspekcji pracy. Rezultaty zleceń nakazowych w porównaniu ze zleceniami zwykłymi. Stosunek zleceń wykonanych i niewykonanych zarówno nakazowych, jak i zwykłych, stwierdzony w okresie sprawozdawczym. Urządzenia kulturalno-oświatowe, wczasy robotnicze i t. p. Opisanie szczególnych akcji inspekcji pracy w zakresie socjalnej ochrony pracy, jeżeli takie akcje o zgóry określonym planie i zadaniach — czy to na skutek zarządzenia centrali, okręgu, lub z własnej inicjatywy inspektorów pracy — były przeprowadzane.

IV. **B e z p i e c z e ń s t w o p r a c y.** Działalność inspektora pracy. Opisanie szczególnych akcji inspekcji pracy w zakresie bezpieczeństwa pracy, jeżeli takie akcje — na skutek zarządzenia Głównego Inspektora Pracy lub z własnej inicjatywy inspektorów pracy — były przeprowadzane. Podanie nowo ujawnionych działów pracy szczególnie niebezpiecznych. Opisanie specjalnych urządzeń w zakresie bezpieczeństwa pracy i wyników ich zastosowania. Powoływanie i działalność służb bezpieczeństwa pracy. Organizacja pierwszej pomocy. Współpraca z Zakładem Ubezpieczeń Społecznych (instruktorzy bezpieczeństwa), ubezpieczalniąmi społecznymi i t. p. Wydawanie opinii o stanie bezpieczeństwa w zakładach pracy na żądanie Z. U. S., wojewodów i t. p. Natężenie wypadkowości przy pracy. Objaśnienie tablicy V. Wyjaśnienie przyczyn wypadków najbardziej rozpowszechnionych i trudności ich zwalczania. Opisanie wypadków najbardziej charakterystycznych. Nadsyłanie zawiadomień o wypadkach: w punkcie tym należy uwidocznić, jaka ilość wypadków jest podawana do wiadomości inspektora pracy w pierwszym miesiącu po wypadku, w drugim, trzecim i t. d., i wyprowadzić stosunek procentowy zawiadomień w pierwszym miesiącu, drugim i t. d. do ogólnej liczby zawiadomień o wypadkach. Przewodzenie książki wypadkowej w zakładach pracy. Zawiadamianie inspektora pracy o terminie dochodzeń wypadkowych i udział inspektora pracy w tych dochodzeniach. Sprawy karne z powodu wypadków przy pracy z wyłączeniem, z czyjej inicjatywy były wszczynane, i z podaniem wyników, o ile są one wiadome inspektorowi pracy.

V. **H i g i e n a p r a c y.** Działalność inspektora pracy. Opisanie szczególnych akcji w tym zakresie, jeżeli one były przeprowadzone na skutek zarządzenia Głównego Inspektora Pracy lub z własnej inicjatywy inspektorów pracy. Wykonywanie przepisów o używaniu przy produkcji substancji trujących i szkodliwych dla zdrowia (ołów, rtęć, arsen, anilina, benzol, nikotyna, benzyna i t. p.). Wykonywanie przepisów o chorobach zawodowych i ich zwalczaniu. Liczba zgłoszonych wypadków cho-

rób zawodowych. Opisanie charakterystycznych wypadków chorób zawodowych. Współpraca z lekarzami powiatowymi i ubezpieczalniąmi społecznymi w zakresie chorób zawodowych i higieny pracy. Specjalne urządzenia w zakresie higieny pracy i ich funkcjonowanie.

VI. **W y k o n y w a n i e u s t a w o c h r o n n y c h.** Wykonywanie przepisów ochronnych przez pracodawców i pracowników z podaniem gałęzi przemysłu, zwłaszcza ważniejszych. Przyczyny wykroczeń: świadome działanie w celu pogwałcenia lub obejścia prawa, lekkomyślność lub nieświadomość. Stosunek pracowników do wykroczeń przeciwko przepisom ochronnym. Objaśnienie tablic IV i IVa. Rezultaty represyj karnych. Stosunek wykonanych orzeczeń i nakazów karno-administracyjnych do niewykonanych. Suma wpłaconych grzywien w porównaniu do ogólnej sumy grzywien prawomocnych orzeczeń i nakazów karno-administracyjnych. Stosunek ilości odwołań do sądów w porównaniu z ogólną ilością orzeczeń i nakazów karno-administracyjnych. Wyniki odwołań w sądach w sprawach karno-administracyjnych. Upływ czasu od daty przesłania akt do sądu do daty wyroku. Charakterystyczne wyroki sądowe.

VII. **P o ł o ż e n i e g o s p o d a r c z e p r a c o w n i k ó w (r o b o t n i k ó w i p r a c o w n i k ó w u m y ś l o w y c h).** Zarobki pracownicze. Działalność rozjemcza („P"). Położenie gospodarcze i socjalne pracowników w ważniejszych ośrodkach przemysłowych i gałęziach przemysłu (warunki mieszkaniowe, odległość zamieszkania od miejsc pracy, intensywność zatrudnienia, przeciętna ilość członków rodziny na utrzymaniu i t. p.). Zarobki pracownicze, zwłaszcza w ważniejszych gałęziach przemysłu: ogólna charakterystyka z podaniem zarobku dziennego i w ciągu tygodniowego lub miesięcznego okresu dla typowych rodzajów zatrudnienia. Zaleganie z wypłatą zarobków. Poczynania w kwestji obniżenia kosztów produkcji względnie cen wytworów i wpływ tych poczynania na położenie socjalne i gospodarcze pracowników (racjonalizacja pracy, koncentracja przedsiębiorstw, kartele i t. p.). Wpływ bezrobocia na położenie pracowników. Akcja inspekcji pracy w związku z łagodzeniem skutków bezrobocia, usuwaniem jego przyczyn i zwiększaniem zatrudnienia w zakładach pracy. Współpraca z wojewódzkimi biurami Funduszu Pracy (ustalanie zarobków na robotach publicznych i t. p.). Zatargi zbiorowe. Krótka charakterystyka zatargów zbiorowych w okresie sprawozdawczym. Opisanie ważniejszych zatargów. Krótka charakterystyka strajków wraz z podaniem liczby strajków okupacyjnych i ich charakteru. Lokauty. Układy (umowy) zbiorowe i ich tendencje. Zatargi indywidualne. Stosunek pracowników i pracodawców oraz organizacji pracowniczych i pracodawców do inspektorów pracy.

VIII. Ochrona pracy robotników rolnych i dozorców domowych. Położenie socjalne i gospodarcze robotników rolnych. Bezrobocie. Zwalnianie z pracy na koniec roku służbowego. Intensywność zatrudniania robotników sezonowych i z okolicznych wsi. Wykonywanie norm zbiorowych pracy. Zatargi zbiorowe w rolnictwie. Strajki i ich charakterystyka. Charakterystyczne postanowienia regionalnych norm zbiorowych pracy. Zatargi indywidualne. Funkcjonowanie komisji rozjemczych. Charakterystyczne postanowienia i wyroki sądów.

W sprawie dozorców domowych sprawozdanie ulega analogicznemu rozplanowaniu, jak w sprawie robotników rolnych.

IX. Związki zawodowe pracownicze i organizacje pracodawców. Ilość związków zawodowych pracowniczych—robotników i pracowników umysłowych — czynnych na 31 grudnia roku sprawozdawczego, z wyszczególnieniem ilości związków, uwidocznionych w rejestrach, lecz nieprzejawiających działalności. Ilość zarejestrowanych związków samodzielnych i otwartych oddziałów w roku sprawozdawczym. Stan liczebny i organizacyjny związków. Główne kierunki działalności, przejawianej przez związki. Charakterystyka ważniejszych organizacji pracodawców i ustosunkowanie się ich do zagadnień ochrony pracy.

X. Ochrona pracy kobiet i młodocianych. Dział ten w okręgach, przy których nie urzędują podinspektorki do spraw kobiet i młodocianych, ulega następującemu rozplanowaniu:

1. Stan zatrudnienia kobiet i młodocianych w stosunku do ogółu zatrudnionych (w odsetkach) w całym przemyśle i ewentualnie w poszczególnych gałęziach produkcji, wykazujących bardziej charakterystyczne zmiany.

2. Praca dzieci poniżej lat 15-tu.

3. Charakter pracy i rodzaj czynności kobiet i młodocianych w poszczególnych gałęziach przemysłu z uwzględnieniem zatrudniania ich przy robotach wzbrownionych.

4. Czas pracy kobiet i młodocianych z uwzględnieniem pracy nocnej kobiet i młodocianych.

5. Płace kobiet i młodocianych w stosunku do płac mężczyzn (w miarę posiadanych materiałów).

6. Stan organizacji badań lekarskich młodocianych, zasięg badań i ich liczba z uwzględnieniem badań kilkakrotnych.

7. Stan organizacji dokształcania młodocianych: sprawa sieci szkolnej i godzin nauczania (przesunięcia na godziny wcześniejsze).

8. Praca uczniów i terminatorów w przemyśle i rzemiośle.

9. Ilość instytucji ochrony macierzyństwa przy zakładach pracy (żłobków i stacyj fabrycznych) oraz ich rozwój.

10. Organizacja wychowania fizycznego wśród kobiet pracujących.

Sprawozdanie z okręgów, przy których urzędują podinspektorki do spraw kobiet i młodocianych, nie powinno przekraczać 10—20 stron i ulega następującemu rozplanowaniu:

1. Stan zatrudnienia kobiet i młodocianych, ujmowany cyfrowo w ostatnich rubrykach tablicy I sprawozdania okręgowego, należy oświetlić pod kątem zmian w liczbach (bezwzględnych i względnych) kobiet i młodocianych wewnątrz różnych gałęzi przemysłu, przesuwania się pracy kobiet z jednych do drugich gałęzi produkcji oraz tendencji rozwojowych pracy kobiet i młodocianych w ciągu ostatnich lat.

2. Charakter pracy kobiet i młodocianych z oświetleniem rodzaju wykonywanych czynności i szkodliwych wpływów pracy na organizm kobiet i młodocianych — z uwzględnieniem stanu wykonywania rozporządzenia o spisie robot, wzbrownionych kobietom i młodocianym, oraz uwag w sprawie spisu.

3. Praca młodocianych w charakterze uczniów i terminatorów, możliwość kształcenia w zakładzie pracy ze względu na ilość uczniów w stosunku do pracowników wykwalifikowanych (stan obecny i normy pożądane) oraz ze względu na urządzenie techniczne zakładu i organizację pracy. Kwestja umów o naukę z punktu widzenia ich treści i stanu faktycznego zawierania umów na piśmie. Sprawa wynagradzania uczniów i terminatorów.

4. Czas pracy kobiet i młodocianych z uwzględnieniem długości dnia, przerw obiadowych, pracy nocnej kobiet, pracy w zmianach dla kobiet i młodocianych oraz pracy w godzinach nadliczbowych.

5. Płace kobiet i młodocianych w różnych gałęziach przemysłu, ze specjalnem uwzględnieniem porównania skali płac kobiet i młodocianych w stosunku do mężczyzn przy tej samej pracy oraz płac uczniów do płac robotników młodocianych wewnątrz poszczególnych zakładów lub gałęzi produkcji.

6. Praca dzieci poniżej lat 15-tu, rozmiary jej stosowania w poszczególnych rodzajach przemysłu; przyczyny rozpowszechnienia oraz uwagi o metodach likwidacji tej pracy.

7. Opieka lekarska nad młodocianymi z uwzględnieniem organizacji badań i stanu zdrowia młodocianych w różnych gałęziach przemysłu według wyników badań.

8. Dokształcanie młodocianych według liczby szkół, ich pojemności i ilości uczniów, uczęszczających do nich, wraz z wyszczególnieniem zawodów, w jakich szkoły kształcą, w porównaniu z zawodem, w którym młodociani

pracują w zakładach; godziny nauki w szkołach i sprawa zwalniania z zakładów pracy na naukę.

Zależnie od rozporządzalnych danych, oświetlenie możliwości korzystania przez młodocianych z nauki w szkołach z punktu widzenia odległości szkoły od domu i zakładu pracy, przedłużania dnia pracy, niemożności spożycia ciepłego posiłku i t. p.

9. Ochrona macierzyństwa robotnicy z punktu widzenia ułatwienia i ochrony pracy kobiet ciężarnych, stanu i rozwoju żłobków i stacyj lotnych.

10. Sprawa zmniejszenia wysiłku kobiet przy pracy. Zmiany w pozycji kobiet przy pracy i organizacji ich pracy.

11. Organizacja wychowania fizycznego wśród kobiet pracujących: 10-cio minutówki, ćwiczenia poza godzinami pracy (zespoły fabryczne, czy według miejsca zamieszkania), obozy letnie i zimowe.

12. Nieszczęśliwe wypadki z kobietami i młodocianymi z uwzględnieniem specjalnych przyczyn, powodujących wypadki wśród tej kategorii pracowników. Ilustrować bardziej charakterystycznymi przyczynami.

13. Wykonanie art. 11 ustawy o ochronie pracy kobiet i młodocianych (odrębna rejestracja młodocianych, dokumenty ich i t. p.).

14. Czynności podinspektorki do spraw kobiet i młodocianych; ilość wizytacji z uszeregowaniem podług gałęzi przemysłu i wielkości zakładów; prace badawcze, podjęte — w myśl wskazań części II instrukcji szczegółowej — z własnej inicjatywy lub z polecenia Głównego Inspektora Pracy.

U w a g a: Dodatkowe oświetlenie ponadto wszelkich zagadnień, nieobjętych powyższymi wskazówkami, jest bardzo pożądane. Opisywanie zaś tych samych zjawisk w roku sprawozdawczym, które zostały w tej samej treści opisane w sprawozdaniu roku ubiegłego, jest zbędne. Wystarczy wskazanie, iż stan rzeczy w porównaniu z rokiem ubiegłym nie uległ zmianie. Jeżeli nie zaszło nic godnego uwagi w zakresie kwestyj, wyłuszczonej w niniejszym rozplanowaniu sprawozdań opisowych, inspektorzy pracy w sprawozdaniach kwestje takie powinni pominąć.

Główny Inspektor Pracy
Dyrektor Departamentu:

(—) *M. Klott*

5.

OKÓLNİK Nr. 29/36

MINISTERSTWA OPIEKI SPOŁECZNEJ

z dnia 15 czerwca 1936 r. Nr. Pim. 1b/0—6

w sprawie prowadzenia kartoteki zakładów pracy.

Do

Panów Inspektorów Pracy wszystkich okręgów i obwodów.

Niniejszem zarządzam we wszystkich obwodowych inspektoratach pracy zaprowadzenie w formie kartoteki rejestru zakładów pracy, znajdujących się na terenie danego obwodu i podlegających rejestracji w myśl zasad § 8 Instrukcji Tymczasowej Ministra Pracy i Opieki Społecznej z dnia 22 grudnia 1928 r.

Kartoteka zastąpi dotychczasową księgę rejestrową zakładów pracy według wzoru: „Drukarnia Państwowa Nr. 52967. 28.X.30” oraz arkusz wizytacyjny według wzoru: „M. O. S.—Insp. Pr. 9”.

Do kartoteki należy wprowadzić wszystkie dane, dotyczące zakładów pracy, począwszy od dnia 1 stycznia 1936 r. Kartoteka, do której należy wpisać zakłady pracy, podlegające rejestracji, będzie przesłana oddzielnie.

Kart, dotyczących poszczególnych zakładów pracy, nie należy zabierać na wizytacje, aby uniknąć ich zniszczenia lub zagubienia. Karty winny być wypełniane w sekretarjacie urzędu na podstawie protokołu wizytacji i notatek inspektora pracy, czynionych podczas wizytacji.

A. WYPEŁNIANIE KART REJESTRACYJNYCH.

Strona zewnętrzna karty rejestracyjnej.

R u b r y k a: „N a z w a z a k ł a d u”.

W rubryce tej oznacza się nazwę (firmę), pod którą zakład pracy działa. Firmę należy wypisać w pełnym brzmieniu, ujawnionem przez zakład pracy.

R u b r y k a: „N a z w i s k o w ł a ś c i c i e l a (d z i e r ż a w c y) i j e g o a d r e s”.

W rubryce tej należy podać nazwisko właściciela lub dzierżawcy i ich adresy, w tych przypadkach, gdy chodzi o spółkę firmową, względnie przedsiębiorstwo, stanowiące własność jednej lub paru osób; w przypadkach natomiast rejestrowania spółek anonimowych, jak: spółek z ograniczoną odpowiedzialnością, spółek akcyjnych, spółdzielni i t. p., wystarczy,

gdy charakter takiej spółki anonimowej ujawniony jest w nazwie zakładu (firmy), gdyż z tego widoczne jest, iż zakład pracy stanowi własność spółki akcyjnej lub spółki z ograniczoną odpowiedzialnością i t. p.

Rubryki: „Grupa zatrudnienia, Nr.” i t. d.

W rubrykach tych należy wpisać: w odpowiednim miejscu liczbę rzymską, oznaczającą grupę zatrudnienia, do której dany zakład pracy jest zaliczony. Zakład pracy, reprezentujący kilka działów produkcji, winien być zarejestrowany w tej grupie, do jakiej ulega zaliczeniu główna działalność produkcyjna zakładu, w rubryce zaś: „Rodzaj produkcji” oraz w punktach 4 i 5 opisu zakładu wskazać należy dodatkowe cechy zakładu. Następnie obok znaku „Nr” oznaczyć liczbą arabską kolejność zarejestrowania zakładu pracy w danej grupie. Tak więc symboliczny znak każdego zakładu, zarejestrowanego w Inspekcji Pracy, będzie się składał z liczby rzymskiej, oznaczającej grupę zatrudnienia, do której zakład został zaliczony, łamanej przez liczbę arabską, oznaczającą kolejną cyfrę zarejestrowania w danej grupie np. „VIII/15” — oznacza zakład ulegający rejestracji w Inspekcji Pracy, zaliczony do grupy przemysłowej VIII-ej (przemysł włókienniczy) i zarejestrowany jako 15-ty z kolei w tej grupie (na 15-tej z kolei karcie rejestracyjnej w tej grupie).

W związku ze zmianą symbolicznego znaku zakładu pracy ulegnie również zmianie oznaczanie akt danego zakładu pracy, przewidziane na str. 23 „Tymczasowych przepisów kancelaryjnych” z 31.XII 1934 r. Akta poszczególnych zakładów pracy należy oznaczać jak następuje: cyfrą arabską „2”, oznaczającą teczkę, znakiem oznaczającym dany zakład np.: „VIII/15” i cyfrą arabską, oznaczającą rok załatwienia sprawy, np.: „2.VIII/15-6” oznacza: „2” — właściwą pozycję schematu układu akt, „VIII/15” — numer pozycji rejestru, pod którym zakład jest zarejestrowany, i zarazem teczkę aktową danego zakładu pracy, „6” — rok załatwienia sprawy 1936.

Rubryka: „Zarządzenia wydane”.

W rubryce tej, w odpowiednim miejscu należy podać w skróceniu faktyczną datę wydania zarządzeń w odniesieniu do zakładu pracy. Za datę tę należy uważać: w przypadku wydania zalecenia, wpisanego w książce do uwag inspektora pracy, faktyczną datę wpisu zalecenia do tej książki; w wypadku zaś wydania zarządzenia w formie nakazu, względnie zalecenia w drodze pisemnej (ustęp drugi § 19 Instrukcji tymczasowej z dn. 22.XII. 1928 r.) — datę odnośnego pisma urzędowego (nakazu lub zalecenia) W ten sposób daty wizytacji i daty wydania zarządzeń niejednokrotnie będą odmiennie

Tryb wydania zarządzeń należy oznaczać w odpowiednim miejscu w skrócie, jak następuje: „n” — oznacza tryb nakazowy, „z” — oznacza zalecenie, zapisane do księgi uwag inspektora pracy, względnie wydane w drodze specjalnego pisma.

Liczbę punktów zalecenia, względnie nakazu należy wpisać w odpowiednim miejscu; przyczem należy ująć wszystkie zarządzenia, dotyczące indywidualnego traktowania, nie wymagających indywidualnego traktowania, jako jeden punkt. Np.: zarządzenie, dotyczące urzędzenia lufcików w trzech salach pracy lub też umycia okien w kilku pomieszczeniach należy uważać za jeden punkt.

Rubryka: „Zarządzenia wykonane”.

W rubryce tej należy notować daty sprawdzenia oraz liczbę punktów wykonanych danego zarządzenia, przyczem w razie stwierdzenia wykonania poszczególnych punktów przez organa policji państwowej lub organa samorządowe, należy to uwidocznic w skrócie, stawiając przed oznaczeniem daty literę „p” — jako oznaczenie sprawdzenia przez organa policji, „s” — jako oznaczenie sprawdzenia przez organa samorządowe. Sprawdzanie wykonania zarządzeń, przeprowadzane przez organa Inspekcji Pracy (inspektora, podinspektora, asystenta inspekcyjnego, lekarza inspekcyjnego), uwidaczniane będą tylko przez wpisanie daty sprawdzenia, np.: „7.II.26” — oznacza datę sprawdzenia dokonanego przez organ Inspekcji Pracy, „p. 1.IX.36” — oznacza datę sprawdzenia dokonanego przez organa policji państwowej.

Ponieważ sprawdzenie wykonania wszystkich punktów zarządzenia może być dokonane w kilku różnych terminach, na wpisywanie tych sprawdzeń przewidziane są dwie równoległe rubryki.

Rubryka: „Uwagi”.

Rubryka ta przewidziana jest w celu zanotowania definitywnego stanu rzeczy w kwestji wykonania zarządzeń, zanotowanych w rubryce „zarządzenia wydane”. Tak więc jeżeli po dwukrotnych sprawdzeniach nie wykonano wszystkich punktów, zanotowanych w rubryce „zarządzenia wydane”, rubryka „uwagi” nie może być wypełniona, chyba by w trakcie wykonywania Inspektor Pracy cofnął niektóre punkty zarządzenia, jako niecelowe lub praktycznie niewykonalne.

Po definitywnym sprawdzeniu wykonania poszczególnych punktów zarządzenia, w rubryce „uwagi” należy dla oznaczenia wykonania wszystkich punktów wpisać literę „w” (wykonane); cofnięcie zaś niektórych punktów zarządzenia przez Obwodowego Inspektora Pracy należy oznaczać literą „c” — np.: „w. 5, c. 2” oznacza „w. 5” — wykonanie pięciu punktów, „c. 2” zaś cofnięcie przez Obwodowego

Inspektora Pracy dwóch punktów zarządzenia. W razie uchylenia poszczególnych punktów w trybie instancji lub w trybie nadzoru, uwidocznić je należy literą „u”. Tak więc: „w. 5, u. 3” oznacza wykonanie pięciu punktów zarządzenia oraz uchylenie w trybie instancji (postępowanie odwoławcze) lub w trybie nadzoru, trzech punktów zarządzenia. W ten sposób zamieszczenie w rubryce „uwagi” litery „w” (bez liczby) oznaczać będzie wykonanie wszystkich punktów zarządzenia, zapisanych w rubryce „zarządzenia wydane”; suma zaś punktów, oznaczonych literą „c” lub „u”, oraz punktów, zapisanych przy literze „w”, równać się winna liczbie punktów, zapisanych w rubryce „zarządzenia wydane”.

W związku z powyższem rubryka „uwagi” odzwierciedlać będzie definitywny stan rzeczy w odniesieniu do wszystkich poszczególnych punktów danego zarządzenia.

Strona wewnętrzna karty rejestracyjnej

Dział: „I — Opis zakładu”

„1 — Budynki”.

Pod tym punktem należy podać liczbę budynków drewnianych i liczbę budynków murowanych, przyczem należy podkreślić, w jakich budynkach (drewnianych czy murowanych ewentualnie w pomieszczeniach zagłębiowych) znajdują się główne miejsca pracy, oraz czy w razie pożaru robotnicy będą mieli możliwość wydostania się na zewnątrz. Ponadto należy podać: piętra, w jakim stanie znajdują się schody, podłogi i czy oświetlenie oraz przestronność jest dostateczna.

„2 — Kotły parowe i silniki”.

Kotły parowe należy oznaczać literą „K”, system — nazwą danego systemu, powierzchnię ogrzewalną — liczbą arabską z dodaniem znaku „m”, „po”, ciśnienie zaś — liczbą arabską z dodaniem znaku „atm”. Np.: „2 K, Tischbein, x 220 m², po 10 atm” oznacza: dwa kotły parowe systemu Tischbeina, mające każdy po 220 m² powierzchni ogrzewalnej o dozwolonym ciśnieniu roboczym 10 atmosfer.

Rodzaj silników należy oznaczać w skrócie: „TW” — oznacza turbinę wodną, „TP” — turbinę parową, „TG” — turbogenerator, „MP” — maszynę parową, „SW” — silnik wybuchowy (benzynowy, na gaz ssany), „SS” — silnik spalinowy, „SE” — silnik elektryczny. Obok rodzaju silnika podać należy liczbę koni parowych, wyrażonych liczbą arabską i znakiem „KP” — np.: „1 SS, 50 KP” oznacza: 1 silnik spalinowy o sile 50 koni parowych. Gdy przedsięwzięcia nie wytwarza prądu, lecz go pobiera, należy podać moc silników elektrycznych.

„3 — Środki transportowe”.

Pod tym punktem należy wyszczególnić istniejące kolejki, bocznice przemysłowe, dźwigi, podnośniki, suwnice z podaniem ich liczby i rodzajów. Przy dźwigach należy podać najwyższe dopuszczalne obciążenie, oraz czy dźwigi i ich elementy są badane.

„4 — Maszyny do obróbki i produkcji oraz inne urządzenia techniczne”.

Pod tym punktem należy podać liczbę i rodzaj obrabiarek, maszyn, aparatów (generatory, rekuperatory, piece grzewcze i odlewnicze i t. d.)

„5 — Działy produkcji szczególnie szkodliwe i niebezpieczne”.

Wymienić działy, w których praca związana jest ze szczególnym niebezpieczeństwem dla życia lub zdrowia robotników (pył, gazy, pary, ołów i wszelkie substancje trujące, wybuchowe, łatwopalne i t. p.).

„6 — Urządzenia higieniczno-sanitarne”.

Pod tym punktem należy wyszczególnić zasadnicze urządzenia higieniczno-sanitarne, jakie zostały w zakładzie pracy wprowadzone, np.: mechaniczne urządzenia wentylacyjne, żłobek, stacja lotna, umywalnie (liczba kranów), kąpiele (liczba wanien), natryski (liczba sit), jadalnie, woda do picia, ustępy (liczba otworów) i t. p., przyczem w razie zaprowadzenia oddzielnych urządzeń dla kobiet (umywalnie, szatnie i t. p.), należy to zaznaczyć.

„7 — Specjalne urządzenia bezpieczeństwa”.

Pod tym punktem nie należy podawać zwykłych zabezpieczeń ochronnych, natomiast należy podawać specjalnie dobrze wykonane zabezpieczenia oraz zastosowanie nowych pomysłów w tej dziedzinie, np. mechaniczna blokada dźwigów, specjalne zabezpieczenie wałków, automatyczne gaśnice wodne „tryskacze”, specjalne urządzenia sygnalizacyjne i t. p.

„8 — Organizacja służby bezpieczeństwa i pierwszej pomocy”.

W tej rubryce należy zaznaczyć, czy zakład posiada zorganizowaną służbę bezpieczeństwa pracy (inżynier bezpieczeństwa, koło bezpieczeństwa), należyćie wyszkolony personel do udzielania pierwszej pomocy (felczer, sanitariusze) oraz apteczkę, środki opatrunkowe i t. p.

Dział: „II — Wykaz orzeczeń karnych”.

W dziale tym należy notować wszystkie orzeczenia i nakazy karno-administracyjne, które się uprawomocniły, oraz prawomocne wyroki sądów okręgowych w sprawach karno-administracyjnych.

W rubryce „data” należy wpisywać datę prawomocnego orzeczenia karno-administracyjnego lub datę prawomocnego wyroku sądowego.

„Nr.” — oznacza numer repertorium karno-administracyjnego.

„Rodzaj wykroczeń” — należy podawać w skróceniu, analogicznie jak w repertorium karno-administracyjnym (rubryka: „Przepisy, za przekroczenie których wymierzono karę”).

„Wymiar Kary” — należy notować analogicznie, jak w repertorium karno-administracyjnym.

Dział: „III — Pozwolenia na odstępstwa od przepisów o czasie pracy”.

W dziale tym należy podawać w odpowiednim miejscu w skrócie, jakiego rodzaju i na jaki okres pozwolenie zostało udzielone, np.: 1) „p. 2 g.” — oznacza: „p.” przedłużenie normalnego czasu pracy, „2 g.” — dwie godziny na dobę, 2) „n. 3 zmiany” — pozwolenie na pracę nocną na 3 zmiany, 3) „r. c. 56 g.” — pozwolenie na ruch ciągły przy zatrudnianiu poszczególnego pracownika przez 56 godzin na tydzień.

Podać również należy, ilu pracowników (mężczyzn i kobiet) objętych jest zezwoleniem.

Dział: „IV — Strajki”.

„Okres trwania” strajku należy podawać, jak następuje: „15.VII”, „25.VIII.36”. Gdy strajk został rozpoczęty w końcu roku kalendarzowego i zakończony w następnym roku, należy oznaczyć rok kalendarzowy przy poszczególniej dacie: „15.XII.35”, „1.II.56”.

Dział: „V — Nieszczęśliwe wypadki”.

Dział ten należy prowadzić dla zakładów pracy, zatrudniających od 20 robotników wzwyż, i wypełniać odnośne rubryki za rok ubiegły w styczniu każdego roku kalendarzowego. Jako liczbę wypadków w danym roku przyjmuje się liczbę wypadków, zgłoszonych do inspektora pracy w danym roku kalendarzowym, z której to liczby w odnośnej rubryce należy wydzielić wypadki śmiertelne.

B. UKŁAD KARTOTEKI I WYPEŁNIANIE KART ZBIORCZYCH.

Kartotekę należy ułożyć według grup zatrudnienia w kolejności numerów rejestracyjnych w każdej grupie. Do podziału na grupy służy karta zbiorcza, która zawierać będzie informacje, dotyczące całej grupy zatrudnienia. Kartę zbiorczą wypełniać należy za rok ubiegły w styczniu każdego roku.

Rubryka: „Wykaz stanu zatrudnienia”.

Wykaz stanu zatrudnienia w danej grupie wypełnia się na podstawie danych, zawartych w kartach rejestracyjnych poszczególnych zakładów, przyczem przy zestawianiu tych danych należy uwzględniać liczbę robotników, stwierdzoną w czasie ostatniej wizytacji, w zakładach zaś o pracy sezonowej — maksymalną liczbę robotników (z okresu wzmożonej pracy). W ten sposób otrzymujemy dane do tablicy I-ej sprawozdania rocznego.

Rubryki: „I — Nieszczęśliwe wypadki” i „II — Choroby zawodowe”.

W rubrykach tych winny być notowane wszystkie wypadki oraz wszystkie choroby zawodowe, zgłoszone do inspektora pracy ze wszystkich zakładów pracy danej grupy zatrudnienia (a więc i z zakładów, zatrudniających poniżej 20 robotników), zarówno rejestrowanych w urzędzie inspekcji pracy, jak i niepodlegających rejestracji.

Rubryki: „III — Zatarگی zbiorowe” i „IV — Wizytacje”.

Rubryki te, stanowiące również dane liczbowe do sprawozdania rocznego, należy wypełniać na podstawie materiałów, posiadanych w aktach i w kartach rejestracyjnych poszczególnych zakładów.

Główny Inspektor Pracy
Dyrektor Departamentu
(—) *M. Klott*

6.

OKÓLNİK Nr. 30/36

MINISTERSTWA OPIEKI SPOŁECZNEJ

z dnia 15 czerwca 1936 r. Nr. Pp. 22/0-6

w sprawie zawierania i przestrzegania umów zbiorowych,

Do

Panów Inspektorów Pracy *wszystkich*
okręgów i obwodów.

Oparcie warunków pracy i płacy na systemie umów zbiorowych jest najlepszym sposobem zapewnienia spokoju i należytych warunków pracy. Korzyści umów zbiorowych są dla war-

stwy pracującej poważne, gdyż zastępują indywidualne zatargi o warunki pracy i chronią pracownika przed wyzyskiem tych nieuczciwych pracodawców, którzy wykorzystując przymusową sytuację robotnika, wobec ogromnej podaży pracy, dyktują płace znacznie niższe od reszty przemysłu.

Umowy zbiorowe zawierane przez zorganizowanych robotników i zorganizowanych pracodawców, lub poszczególnych pracodawców, pozwalają stronom przez czas dłuższy, na jaki zazwyczaj są zawierane umowy zbiorowe, zaniechać wszystkiego, co mogłoby szkodzić ciągłości pracy i powodować utratę zarobków, a tem samem przynoszą wartości, jakich niewątpliwie nie mogą ze swej istoty przedstawiać umowy indywidualne o pracę.

Przestrzeżenie przez obie strony ważności zawartych umów zbiorowych jest nie tylko warunkiem zapewniającym spokój pracy, lecz również elementarnym wymogiem uczciwości społecznej, od którego odstępować nie wolno. Wyłamywanie się któregośkolwiek z uczestników umowy zbiorowej z pod dobrowolnie przyjętych zobowiązań przed upływem terminu jest niedopuszczalne i, podrywając zasady dobrych obyczajów, godzi w podstawy samej idei umów zbiorowych.

W razie naruszenia umowy ze strony pracodawców Inspekcja Pracy obowiązana jest przedsięwziąć wszystkie środki, przewidziane przez przepisy prawa w celu skłonienia pracodawcy do podporządkowania się zaciągniętemu zobowiązaniu, aż do nakładania kar z art. 65 prawa o wykroczeniach włącznie.

Przestrzeżenie obowiązujących umów zbiorowych obowiązuje również robotników odpowiednich zakładów pracy — jeżeli w ich imieniu zawarta została umowa zbiorowa — przez cały okres trwania umowy, nawet w wypadku, gdy organizacja (względnie delegacja), która zawierała umowę, przestała działać na danym terenie.

Byłyby bowiem sprzeczne z zasadą umów zbiorowych dowolne zmiany tych umów w okresie ich trwania, gdyż w tym przypadku zawarta umowa nie gwarantowałaby ani ciągłości ani spokoju pracy.

Wszelką akcją, zmierzającą jednostronnie do uchylenia zasad obowiązującej umowy zbiorowej, względnie mającą na celu zawarcie na nowych warunkach innej umowy zbiorowej z inną organizacją, przy równoczesnym obowiązywaniu umowy pierwotnej, należy uznać za zjawisko, które nie powinno mieć poparcia ze strony organów Inspekcji Pracy.

Umowy zbiorowe są, z natury swego pochodzenia, zawierane w wyniku akcji zorganizowanych w związkach zawodowych robotników. Akcja ta nosi charakter bądź inicjatywy o zawarcie umowy zbiorowej, zgłoszonej wprost pracodawcy czy związkowi pracodawców, bądź też wniosku zgłoszonego do Inspekcji Pracy, w wyniku którego na terenie Inspekcji prowadzone są pertraktacje polubowne.

Zdarza się także, iż akcja o zawarcie umowy zbiorowej przybiera charakter akcji strajkowej, co oczywiście jest niepożądane dla przebiegu pertraktacji, odbywających się wówczas w atmosferze pewnego przymusu, jednak i w tych warunkach Inspektor Pracy powinien zmierzać do skłonienia pracodawców i robotników do sfinalizowania umowy zbiorowej.

Inaczej natomiast wygląda sytuacja, gdy robotnicy stosują metody strajku okupacyjnego. Należy przedewszystkiem stwierdzić, że jest to forma sprzeczna z zasadami praworządności i oczywiście nie może być stosowana przez organizacje zawodowe robotnicze, które zawsze winny stać na gruncie prawa. Najczęściej jest to forma samorzutnie podejmowana przez zespół robotników danego zakładu.

Przebieg zatargów, prowadzonych w tej formie, na podstawie kilkoletniej obserwacji pozwala ustalić, że najczęściej zatarg taki przybiera postać długotrwałego strajku, w którym zarówno robotnicy jak przedsiębiorca ponoszą duże straty. Wszelkie nawet ewentualnie uzyskane zwwyżki płac są w tych warunkach iluzoryczne.

I tak np. trzynastotygodniowy strajk okupacyjny, niedawno zakończony w jednej z fabryk ciężkiego przemysłu, spowodował utratę zarobków za okres całego kwartału. Straty tym strajkiem spowodowane pociągają za sobą takie konsekwencje, jak obniżka płac na przeciąg jednego roku o 25%.

Z reguły wytwarza się również w tych przypadkach pewna psychoza zbiorowa, utrudniająca spokojną i trzeźwą ocenę sytuacji. W nastroju podniecenia, wywołanego okupacją, same związki zawodowe i ich poważni działacze tracą często posłuch, co dzieje się ze szkodą dla samych strajkujących. Dłuższe zaś przebywanie w dzień i w nocy w warunkach niezdrowych i niehigienicznych powoduje częste masowe schorzenia. Wreszcie wysoce ujemną stroną podobnej akcji strajkowej jest to, że, naruszając zasady prawa, bardzo często odwołuje się do pomocy i poparcia robotników innych zakładów pracy, wskutek czego wywołuje podniecenie i niepokój, zwracając się ostrzem nie tyle przeciwko zainteresowanemu przedsiębiorcy, ile przeciwko administracji publicznej, odpowiedzialnej za ład społeczny i bezpieczeństwo publiczne.

Obowiązkiem Inspektorów Pracy jest obrona słusznym interesów robotników. Przeciwdziałając akcjom okupacyjnym, nieprzemysłanym i sprzecznym z zasadami praworządności, Inspekcja Pracy występuje też w obronie interesów robotniczych, gdyż akcje te często rujną byt finansowy i zdrowie robotników, i podważają zarazem zasadnicze podstawy zbiorowego poczucia praworządności, które winny być fundamentem psychiki każdego obywatela.

Główny Inspektor Pracy
i Dyrektor Departamentu:

(—) M. Klott

7.

OKÓLNIK Nr. 32/36

MINISTERSTWA OPIEKI SPOŁECZNEJ

z dnia 15 czerwca 1936 r. Nr. Pp. 22/0-6

w sprawie zarobków i warunków pracy na robotach publicznych.

Do

Panów Inspektorów Pracy wszystkich okręgów i obwodów.

W związku z akcją robót publicznych i ujawniającymi się na niektórych robotach dążeniami do zmiany stawek płac staje się konieczne przypomnienie podstawowych założeń działalności Funduszu Pracy oraz sposobów prowadzenia poszczególnych robót publicznych.

Fundusz Pracy jest instytucją prawa publicznego i czerpie dochody ze składek opłacanych przez pracodawców oraz pracowników, ponadto zaś z pewnych dodatkowych źródeł podatkowych. Prowadzenie robót przez Fundusz Pracy opiera się na zgóry ustalonym budżecie. Niema możliwości rozszerzania tego budżetu w czasie sezonu robót publicznych, oczywiście bowiem Fundusz nie dysponuje jakimiś nieograniczonymi środkami — przeciwnie — kredyty, które Fundusz dysponuje na prowadzenie poszczególnych robót, są ściśle ustalone i nie mogą być przekroczone.

Po określeniu rozmiarów robót i kredytów, które na dane roboty są przeznaczone, Wojewódzkie Rady Funduszu Pracy ustalają stawki płac, jakie mają być stosowane na robotach publicznych. Poziom tych stawek musi uwzględniać podstawowe założenia prowadzenia robót publicznych. Nie jest możliwe ustalanie stawek płac na robotach publicznych w normach zbyt wysokich, gdyż powodowałyby to zmniejszanie liczby robotników zatrudnionych na tych robotach względnie skracanie okresu zatrudnienia, a tem samym mijałoby się z celami społecznymi robót publicznych. Pamiętać należy, że skrócenie trwania robót publicznych mogłoby powodować, iż zainteresowani robotnicy nie mieliby wyrobionych 104 dniówek, niezbędnych do nabycia uprawnień do zasiłków z tytułu zabezpieczenia na wypadek bezrobocia. Zkolei konieczne jest, aby zarobki na robotach publicznych nie odbiegały od stawek, stosowanych w prywatnym życiu gospodarczym, w przeciwnym bowiem razie zachodziłoby niebezpieczeństwo porzucania pracy w zakładach prywatnych w celu uzyskania zatrudnienia na robotach publicznych, co oczywiście byłoby sprzeczne z celami robót publicznych, skoro roboty publiczne stanowią tylko zastępcze źródło zatrudnienia.

Te przesłanki zakreslają górne granice, do jakich sięgać mogą stawki płac na robotach publicznych, ustalone przez Wojewódzkie Rady Funduszu Pracy. Wystąpienia organizacji zawodowych lub grup robotników niezorganizowanych, któreby zmierzały do przekroczenia tych granic i zrewidowania stawek w kierunku podwyżkowym, nie rokują w tych warunkach żadnego powodzenia, a w założeniach swoich są akcją w dalszej perspektywie szkodliwą dla samych bezrobotnych.

Komunikując o wskazanych założeniach Panom Inspektorom Pracy, jednocześnie polecam, aby w wypadku zgłaszania się delegacji robotniczych z robót publicznych Panowie Inspektorzy każdorazowo szczegółowo wyjaśniali delegacjom tę sytuację w myśl nakreślonych wskazań.

Jednocześnie przypominam Instrukcję Ministra Opieki Społecznej z dnia 22 listopada 1933 r. w sprawie warunków pracy na robotach prowadzonych przy pomocy finansowej Funduszu Pracy oraz przy pomocy kredytów na zatrudnienie bezrobotnych i polecam, aby wszystkie roboty publiczne, prowadzone na terenie poszczególnych obwodów inspekcji pracy, były przynajmniej dwukrotnie w ciągu sezonu robót inspekcjonowane.

Wizytacje na robotach publicznych należy bezwzględnie umieścić w planie wizytacji, wskazanym w piśmie okólnem z dnia 14 lutego 1936 r. Nr. Pin. 2/0-6.

Główny Inspektor Pracy
i Dyrektor Departamentu

(—) *M. Klott*

8.

OBWIESZCZENIE

MINISTRA OPIEKI SPOŁECZNEJ

z dnia 22 maja 1936 r.

w sprawie podania o nadanie mocy powszechnie obowiązującej dla wszystkich robót budowlanych na obszarze m. Łodzi i gmin przyległych orzeczeniu Nadzwyczajnej Komisji Rozjemczej z dnia 8 maja 1936 r.

(Monitor Polski z dnia 3 czerwca 1936 r. Nr. 128, poz. 234).

Cechy murarzy i cieśli w Łodzi wniosły do Ministra Opieki Społecznej w myśl art. 9 rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 27 października 1933 r. o Nadzwyczajnych Komisjach Rozjemczych do załatwiania zatargów zbiorowych pomiędzy pracodawcami a pracownikami w przemyśle i handlu (Dz. U. R. P. Nr. 82, poz. 604) oraz § 49 rozporządzenia Ministra Opieki Społecznej z dnia 24 stycznia

1934 r. w porozumieniu z Ministrem Sprawiedliwości oraz Ministrem Przemysłu i Handlu (Dz. U. R. P. Nr. 13, poz. 104) podanie o nadanie mocy powszechnie obowiązującej dla wszystkich robót budowlanych na obszarze okręgu administracyjnego m. Łodzi, jak również na obszarze gmin bezpośrednio graniczących z m. Łodzią oraz na terenie m. Ruda Pabjanicka orzeczeniu Nadzwyczajnej Komisji Rozjemczej dla przemysłu budowlanego na obszarze m. Łodzi z dnia 8 maja 1936 r.

Tekst orzeczenia podany jest w załączniku do zarządzenia Ministra Opieki Społecznej z dnia 22 maja 1936 r. o zatwierdzeniu orzeczenia Nadzwyczajnej Komisji Rozjemczej dla przemysłu budowlanego na obszarze m. Łodzi z dnia 8 maja 1936 r. (Monitor Polski z 1936 r. Nr. 128, poz. 233).

Przeciw nadaniu orzeczeniu mocy powszechnie obowiązującej każda osoba zainteresowana może wnieść sprzeciw do Ministra Opieki Społecznej. Sprzeciw należy wnieść za pośrednictwem Inspektora Pracy III Okręgu (Łódź, ul. Zawadzka 1) w ciągu dni 14 od daty ogłoszenia niniejszego obwieszczenia.

Minister Opieki Społecznej:

(—) *M. Kościatkowski*

9.

OBWIESZCZENIE

MINISTRA OPIEKI SPOŁECZNEJ

z dnia 22 maja 1936 r.

w sprawie podania o nadanie mocy powszechnie obowiązującej dla wszystkich robót budowlanych na obszarze woj. poznańskiego z wyjątkiem niektórych powiatów orzeczeniu Nadzwyczajnej Komisji Rozjemczej z dnia 4 maja 1936 r.

(Monitor Polski z dnia 4 czerwca 1936 r. Nr. 129),
poz. 236).

Centralny Związek Robotników Przemysłu Budowlanego, Drzewnego, Ceramicznego i Pokrewnych Zawodów w Polsce, Okrąg w Poznaniu wniósł do Ministra Opieki Społecznej w myśl art. 9 rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 27 października 1933 r. o nadzwyczajnych komisjach rozjemczych do załatwiania zatargów zbiorowych pomiędzy pracodawcami a pracownikami w przemyśle i handlu (Dz. U. R. P. Nr. 82, poz. 604) oraz § 49 rozporządzenia Ministra Opieki Społecznej z dnia 24 stycznia 1934 r. w porozumieniu z Ministrem Sprawiedliwości oraz Ministrem Przemysłu i Handlu (Dz. U. R. P. Nr. 13, poz. 104) podanie o nadanie mocy powszechnie obowiązującej dla wszystkich robót budowlanych na

obszarze gmin miejskich następujących powiatów województwa poznańskiego: Poznań, Gniezno, Ostrów, Żnin, Mogilno, Srem, Września, Środa, Jarocin, Kępno, Krotoszyn, Czarnków, Oborniki, Międzychód i Nowy Tomyśl oraz miejscowości przylegających do m. Poznania: Malta, Starołęka, Luboń, Żabikowo, Kobylepole, Chartowo, Zegrze, Ławica, Fabjanowo, Kottowo, Naramowice, Gołęczowo, Piątkowo, Świerczewo, Morasko, Strzeszyn, Junikowo, Minikowo i Antoninek orzeczeniu Nadzwyczajnej Komisji Rozjemczej dla przemysłu budowlanego na obszarze województwa poznańskiego z wyjątkiem niektórych powiatów, z dnia 4 maja 1936 r.

Tekst orzeczenia podany jest w załączniku do zarządzenia Ministra Opieki Społecznej z dnia 22 maja 1936 r. o zatwierdzeniu orzeczenia Nadzwyczajnej Komisji Rozjemczej dla przemysłu budowlanego na obszarze województwa poznańskiego z wyjątkiem niektórych powiatów, z dnia 4 maja 1936 r. (Monitor Polski z 1936 r. Nr. 129, poz. 235).

Przeciw nadaniu orzeczeniu mocy powszechnie obowiązującej każda osoba zainteresowana może wnieść sprzeciw do Ministra Opieki Społecznej. Sprzeciw należy wnieść za pośrednictwem Inspektora Pracy X Okręgu (Poznań, ul. Dąbrowskiego Nr. 35/37) w ciągu dni 14-tu od daty ogłoszenia niniejszego obwieszczenia.

Minister Opieki Społecznej:

(—) *M. Kościatkowski*

10.

OBWIESZCZENIE

MINISTRA OPIEKI SPOŁECZNEJ

z dnia 26 maja 1936 r.

w sprawie podania o nadanie mocy powszechnie obowiązującej dla wszystkich robót budowlanych na obszarze m. Lwowa orzeczeniu Nadzwyczajnej Komisji Rozjemczej z dnia 18 maja 1936 r.

(Monitor Polski z dnia 6 czerwca 1936 r. Nr. 131,
poz. 239).

Związek Zawodowy Architektów i Budowniczych we Lwowie wniósł do Ministra Opieki Społecznej w myśl art. 9 rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 27 października 1933 r. o nadzwyczajnych komisjach rozjemczych do załatwiania zatargów zbiorowych pomiędzy pracodawcami a pracownikami w przemyśle i handlu (Dz. U. R. P. Nr. 82, poz. 604) oraz § 49 rozporządzenia Ministra Opieki Społecznej z dnia 24 stycznia 1934 r. w porozumieniu z Ministrem Sprawiedliwości oraz Mi-

nistrem Przemysłu i Handlu (Dz. U. R. P. Nr. 13, poz. 104) podanie o nadanie mocy powszechnie obowiązującej dla wszystkich robót budowlanych na obszarze m. Lwowa orzeczeniu Nadzwyczajnej Komisji Rozjemczej dla przemysłu budowlanego na obszarze m. Lwowa z dnia 18 maja 1936 r.

Tekst orzeczenia podany jest w załączniku do zarządzenia Ministra Opieki Społecznej z dnia 26 maja 1936 r. o zatwierdzeniu orzeczenia Nadzwyczajnej Komisji Rozjemczej dla przemysłu budowlanego na obszarze m. Lwo-

wa z dnia 18 maja 1936 r. (Monitor Polski z 1936 r. Nr. 131, poz. 238).

Przeciw nadaniu orzeczeniu mocy powszechnie obowiązującej każda osoba zainteresowana może wnieść sprzeciw do Ministra Opieki Społecznej. Sprzeciw należy wnieść za pośrednictwem Inspektora Pracy VIII Okręgu (Lwów, pl. Smolki Nr. 3) w ciągu dni 14-tu od daty ogłoszenia niniejszego obwieszczenia.

Minister Opieki Społecznej:
(—) *M. Kościatkowski*

II. Zatrudnienie i migracja.

1.

ROZPORZĄDZENIE

MINISTRA OPIEKI SPOŁECZNEJ

z dnia 23 maja 1936 r.

o uchyleniu rozporządzenia o opłatach ryczałtowych na Fundusz Pracy.

(Dz. U. R. P. z dnia 8 czerwca 1936 r. Nr. 44, poz. 328).

Na podstawie art. 15 ust. (6) ustawy z dnia 16 marca 1933 r. o Funduszu Pracy (Dz. U. R. P. Nr. 22, poz. 163) zarządzam, co następuje:

§ 1. Uchyła się rozporządzenie z dnia 7 czerwca 1933 r. o opłatach ryczałtowych na Fundusz Pracy (Dz. U. R. P. Nr. 46, poz. 373).

§ 2. Rozporządzenie niniejsze wchodzi w życie z dniem ogłoszenia z mocą obowiązującą od dnia 1 czerwca 1936 r.

Minister Opieki Społecznej:
(—) *Marjan Zyndram-Kościatkowski*

2.

OBWIESZCZENIE

MINISTERSTWA OPIEKI SPOŁECZNEJ

z dnia 1 czerwca 1936 r.

w sprawie zabezpieczenia na wypadek bezrobocia robotników zatrudnionych na robotach publicznych, finansowanych przez Fundusz Pracy.

Podaje się do wiadomości, że zarządzeniem Ministra Opieki Społecznej zostały cofnięte od 1 kwietnia r. b. wszystkie zarządzenia, zwalniające od obowiązku zabezpieczenia na wypadek bezrobocia robotników, zatrudnionych przy robotach publicznych z sum asygnowanych przez Fundusz Pracy (bądź z tytułu pożyczek, bądź z tytułu subwencji), — wydane na podstawie art. 5 ustawy z dnia 18 lipca 1924 r. o zabezpieczeniu na wypadek bezrobocia w brzmieniu rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 27 października 1933 r. (Dz. U. R. P. Nr. 85, poz. 649).

Naczelnik Wydziału:
(—) *M. Biesiekiński*

III. Ubezpieczenia społeczne.

1.

ZARZĄDZENIE

MINISTRA OPIEKI SPOŁECZNEJ

z dnia 15 czerwca 1936 r. Nr. Uk 33/7—6

w sprawie zmiany Statutu Kasy Bratniej Zagłębia Dąbrowskiego.

Na podstawie § 41 ust. (4) pkt. 1) rozporządzenia Ministra Opieki Społecznej z dnia 27 sierpnia 1935 r. o ubezpieczeniu brackiem w powiecie będzińskim (Dz. U. R. P. Nr. 65, poz. 410) zatwierdzam podane niżej w załączniku zmiany statutu Kasy Bratniej Zagłębia Dą-

browskiego, nadanego reskryptem z dn. 29 sierpnia 1935 r. Uk. 33/1—5, uchwalone przez Walne Zebranie tej Kasy w dniu 22 marca 1936 r.

Minister:
(—) *M. Kościatkowski*

1 zał.

Zał. do zarz. M. O. S. z dn. 15.VI. 1936 r.
Nr. Uk. 33/7-6.

W § 9 dodaje się nowy ustęp, jako ustęp 4 o treści następującej: „4. Prawo do ubezpieczenia w Kasie Bratniej za opłatą składki, określo-

nej w § 16, mają również pracownicy umysłowi, zatrudnieni w zakładach pracy, wymienionych w § 2 ust. 1 rozporządzenia, jeżeli w dniu 31 sierpnia 1935 r. byli ubezpieczeni w jednej z kas bratnich, wymienionych w § 1 tego rozporządzenia". Dotychczasowy ustęp 4 § 9 otrzymuje kolejny numer 5.

W § 19 ust. 3 po wyrazach „kontynuującym ubezpieczenie” dodaje się wyraz „robotnikom”, a na końcu tego ustępu dodaje się zdanie o treści następującej: „pracownicy umysłowi, kontynuujący ubezpieczenie w myśl § 9 ust. 4, mają prawo do odprawy w tych samych warunkach co przymusowo ubezpieczeni w Kasie Bratniej”.

W § 27 dodaje się nowy ustęp, jako ustęp 2 o treści następującej: „2. Dla osób, które przebyły w ubezpieczeniu co najmniej 240 miesięcy składkowych, wypłata odprawy w przypadkach wskazanych w ust. 1 następuje po wyczerpaniu zasiłków z zabezpieczenia (ubezpieczenia) na wypadek bezrobocia, nie wcześniej jednak niż po upływie 3 miesięcy od dnia rozwiązania stosunku pracy”.

Dotychczasowy ustęp 2 w § 27 otrzymuje kolejny numer 3.

W § 42 ust. 2 skreśla się wyrazy „zwrot innych należycie udowodnionych wydatków, poniesionych w związku z wykonaniem swych obowiązków”, a wzamian stawia się wyrazy „tytułem zwrotu innych wydatków, poniesionych w związku z wykonaniem swych obowiązków, odszkodowanie w wysokości 5 zł miesięcznie;

w ust. 3 po wyrazach: „Prezes Kasy Bratniej” dodaje się wyrazy „i jego zastępcę”, a wyraz „może” zastępuje się wyrazem „mogą”.

W § 46 dodaje się zdanie następujące: „ponadto pracodawcy obowiązani są dostarczyć Komisjom Wyborczym, najpóźniej na tydzień przed terminem wyborów, list zatrudnionych w swych zakładach pracy robotników, podlegających ubezpieczeniu w Kasie Bratniej”.

W § 48 dodaje się nowy ustęp, jako ustęp 2 o treści następującej: „2. Jeżeli zakład pracy jest oddalony od wyznaczonego miejsca głosowania obwodu co najmniej o 5 klm., Prezes Kasy może powołać — dla ułatwienia głosowania zatrudnionym w tym zakładzie — specjalną podkomisję wyborczą, o analogicznym składzie, jak w ust. 1, której zadaniem jest odebranie głosów i dostarczenie urny wyborczej po głosowaniu właściwej obwodowej Komisji Wyborczej. Przy głosowaniu w podkomisji, stosuje się analogicznie przenisły o głosowaniu w obwodowych Komisjach Wyborczych”.

W § 49 ust. 1 wyrazy „na tydzień” zmienia się „na 10 dni”.

Do § 49 ust. 2 dodaje się nowe zdanie o brzmieniu następującem: „w razie wątpliwości Przewodniczący Komisji Wyborczej ma prawo wzywać wyborców, którzy podpisali listę,

i badać własnoręczność ich podpisów na liście, oraz uznać za nieważne tych, którzy nie stawili się na wezwanie w wyznaczonym terminie. O uznaniu podpisów za nieważne, Przewodniczący zawiadamia męża zaufania listy albo jego zastępcę, co najmniej na 2 dni przed decyzją Komisji o ważności listy.

Do czasu powzięcia tej decyzji, unieważnione podpisy mogą być zastąpione innymi.

W § 50 po wyrazach „męża zaufania listy” dodaje się wyrazy „oraz jego zastępcę”, a na końcu dodaje się zdanie o treści następującej: „jeżeli przy zgłoszeniu listy nie wskazano męża zaufania, za męża zaufania tej listy uważa się osobę, podpisaną na pierwszym, a zastępcę, osobę podpisaną na drugim miejscu”.

W § 51 ust. 1 po wyrazach „męża zaufania listy” wstawia się wyrazy „najpóźniej na 2 dni przed decyzją Komisji o ważności listy”.

2.

WYJAŚNIENIE

w sprawie interpretacji przepisów § 35 rozporządzenia Ministra Opieki Społecznej, z dnia 28 grudnia 1933 r. (Dz. U. R. P. Nr. 103, poz. 818).

I. Mylny wymiar składki ubezpieczeniowej może ubezpieczalnia społeczna w myśl przepisów § 35 ust. 1 cyt. rozporządzenia zmienić na skutek zażalenia pracodawcy wyłącznie w tym przypadku, gdy pracodawca zgłosi żądanie sprostowania w prekluzyjnym terminie jednego miesiąca, licząc od dnia otrzymania rachunku lub zawiadomienia o wymiarze składki, co jednak nie narusza uprawnień ubezpieczalni do dodatkowego wymierzenia niedopłaconej składki (art. 227 ust. 2 ustawy o ubezpieczeniu społecznym) zgodnie z § 35 ust. 2 cyt. rozporządzenia.

II. Jeżeli z powodu niewymeldowania pracownika przez pracodawcę w terminie właściwym, dokonany został wymiar składki za okresy, w których faktycznie ustał stosunek uzasadniający obowiązek ubezpieczenia danego pracownika, — gdyż przestał on pracować u danego pracodawcy, — ubezpieczalnia po stwierdzeniu powyższego winna składkę zwrócić niezależnie od tego, czy pracodawca reklamował w terminie, ponieważ wymiar składki — z uwagi na treść przepisów art. 8 ustawy o ubezpieczeniu społecznym — należy uznać w tym przypadku za dokonany całkowicie bez podstawy prawnej.

III. W razie sprostowania wymiaru składki przez ubezpieczalnię społeczną w przypadkach przewidzianych pod I i II należy sprostować odpowiednio przebieg ubezpieczenia w kartach przebiegu ubezpieczenia zainteresowanych ubezpieczonych.

IV. Sprawa wymiaru świadczeń nie łączy się ściśle z omówionymi pod pp. I — III zagadnieniami. Gdyby jednak na podstawie nie w y m e l d o w a n i a p r a c o w n i k a p r z e z p r a c o d a w c ę w terminach, przewidzianych przez obowiązujące przepisy prawne, względnie na podstawie podania przez pracodawcę zarobków wyższych niż rzeczywiste, ubezpieczalnia udzieliła pracownikowi nienależnych w całości lub części świadczeń, to może ona: a) w stosunku do pracodawcy wystąpić o zwrot wartości nienależnie udzielonych świadczeń w ramach art. 134 kod. zob., b) w stosunku do pracownika zastosować odpowiednie przepisy art. 214 i 215 ustawy o ubezpieczeniu społecznym. Gdyby zaś na podstawie podania przez pracodawcę zarobków niższych niż rzeczywiste, ubezpieczalnia udzieliła niższych świadczeń od odpowiadających właściwemu zarobkowi, ubezpieczalnia winna świadczenia odpowiednio podwyższyć. Nadto w przypadkach, gdy zachowanie się pracodawcy lub ubezpieczonego nosi ce-

chy przestępstwa, przewidzianego w ustawie o ubezpieczeniu społecznym lub kodeksie karnym, przysługuje ubezpieczalni społecznej prawo wystąpienia na drogę postępowania karnego. Należy wreszcie podkreślić, iż, jeśli chodzi o udzielanie przez ubezpieczalnie społeczne omawianych świadczeń chorobowych, to wypadki nienależnych świadczeń i świadczeń zbyt niskich będą niewątpliwie należały do wyjątków z uwagi na przepisy o wypełnianiu przez pracodawców w legitymacjach ubezpieczeniowych formularzy zaświadczeń dwutygodniowych o zatrudnieniu i wysokości zarobków osób ubezpieczonych, jakoteż ze względu na wypełnianie przez pracodawców formularzy dotyczących zarobków w okresie ostatnich 13-stu tygodni przed zachorowaniem.

(Z pisma Ministerstwa Opieki Społecznej do Zakładu Ubezpieczeń Społecznych, z dnia 4 czerwca 1936 r., Nr. Un. 2/11 6).

V. Zdrowie publiczne.

1.

ROZPORZĄDZENIE MINISTRA OPIEKI SPOŁECZNEJ

z dnia 9 maja 1936 r.

o zakładach kąpielowych.

(Dz. U. R. P. z dnia 8 czerwca 1936 r. Nr. 44, poz. 327).

Na podstawie art. 11 ust. 1 p. e) ustawy z dnia 21 lutego 1935 r. o zapobieganiu chorobom zakaźnym i ich zwalczaniu (Dz. U. R. P. Nr. 27, poz. 198) oraz art. 2 pkt. 2 i art. 10 zasadniczej ustawy sanitarnej z dnia 19 lipca 1919 r. (Dz. P. P. P. Nr. 63, poz. 371), zarządzam, co następuje:

§ 1. (1) Przepisom niniejszego rozporządzenia podlegają wszelkie zakłady kąpielowe, przeznaczone do publicznego użytku dla celów higienicznych, sportowych i rytualnych.

(2) W rozumieniu niniejszego rozporządzenia zakładami kąpielowymi są: urządzenia natryskowe, urządzenia wannowe, parnie, kąpiele rytualne, pływalnie w zbiornikach sztucznych oraz kąpieliska w zbiornikach naturalnych.

(3) Rozporządzenie niniejsze nie narusza przepisów szczególnych, dotyczących uzdrowisk.

§ 2. (1) W zakładach kąpielowych, przeznaczonych do kąpeli indywidualnych (kabiny natryskowe, wanny), powinny być oddzielne pomieszczenia na szatnie i poczekalnie.

(2) W zakładach kąpielowych, przeznaczonych do kąpeli wspólnych, muszą być rozbieralnie z liczbą miejsc do rozbierania się i ubierania, dostosowaną do rozmiarów zakładu i do frekwencji. Rozbieralnie te powinny być zaopatrzone w urządzenia do przechowywania ubrań, uniemożliwiające stykanie się ubrań, należących do różnych osób. Zakłady te powinny być zaopatrzone w dostateczną liczbę natrysków celem umycia się przed korzystaniem z kąpeli wspólnych.

(3) We wszystkich zakładach kąpielowych powinny znajdować się: a) ustępy tak urządzone, aby nieczystości nie zanieczyszczały wody, przeznaczonej do kąpeli, b) kosze na śmiecie, oraz c) słuwalki wypełnione wodą.

§ 3. Zakłady kąpielowe nie mogą być połączone z mieszkaniami.

§ 4. Pomieszczenia zakładów kąpielowych winny być dobrze oświetlone, przewietrzane, a w zimie należy ogrzać. Ściany pomieszczeń kąpielowych powinny mieć do wysokości 2 m. powierzchnię gładką i łatwo zmywalną; podłogi pomieszczeń kąpielowych powinny być gładkie, szczelne, wykonane z materiału nieprzeziąkliwego i w sposób, umożliwiający odpływ wody i utrzymanie czystości.

§ 5. Sprzęty w zakładach kąpielowych powinny mieć powierzchnię gładką. Sprzęty wyściełane powinny być całkowicie pokryte materiałem, nieprzepuszczającym wody i niechłaniającym kurzu.

§ 6. (1) Bielizna kąpielona, wydawana przez zakład do użytku osób, z niego korzystających, powinna być uprzednio wyprana w gorącej wodzie z mydłem. Wydawanie już raz

użytej bielizny przed jej wypraniem w gorącej wodzie z mydłem jest wzbronione.

(2) Przybory toaletowe, jak grzebienie, szczotki do włosów, miotłki, gąbki i t. p., nie mogą być trzymane w zakładach kąpielowych do użytku publicznego.

§ 7. (1) Zakłady kąpielowe powinny posiadać odpowiednie urządzenia wodociągowe i kanalizacyjne, umożliwiające zaopatrzenie zakładu w dostateczną ilość wody i odprowadzenie wód ściekowych.

(2) Woda, używana do mycia ciała (natryski, wanny, parnie), powinna odpowiadać przepisom rozporządzenia Ministra Opieki Społecznej i Ministra Spraw Wewnętrznych z dnia 27 sierpnia 1933 r. o wodzie do picia i potrzeb gospodarczych (Dz. U. R. P. Nr. 79, poz. 562).

(3) Woda w zbiornikach sztucznych, przeznaczonych do celów sportowych i rozrywkowych (pływalnie), powinna być przezroczysta, bezbarwna i bez zapachu, nie powinna zawierać bakterij chorobotwórczych i wykazywać więcej niż 200 kolonij bakteryjnych przy posiewie na pożywce agarowej przy 37° C po 24 godzinach. Woda w tych zbiornikach powinna być stale wymieniana na świeżą, odpowiednio oczyszczoną i dezynfekowaną.

(4) Woda w zbiornikach naturalnych nie może wykazywać cech zanieczyszczenia jej dopływami wód ściekowych lub innych nieczystości.

(5) Woda w zbiornikach do kąpieli rytualnych dla osób wyznania mojżeszowego powinna być przynajmniej raz na dzień całkowicie zmieniana, a zbiornik przed każdym napełnieniem go dokładnie oszyczczony.

(6) W każdym zakładzie kąpielowym powinna znajdować się woda do picia, bądź w urządzeniach wodociągowych, bądź w czystych i zamkniętych naczyniach.

§ 8. W każdym zakładzie kąpielowym powinna znajdować się apteczka, zawierająca: jodynę, wodę utlenioną, amoniak, krople walerianowe, 1 paczkę gazy jałowej, wate i kilka bandaży.

§ 9. We wszystkich zakładach kąpielowych powinien znajdować się na widocznym miejscu egzemplarz rozporządzenia niniejszego oraz książka zażeń o stronicach ponumerowanych i oparafowanych przez powiatową władzę administracji ogólnej.

§ 10. (1) W zakładach kąpielowych wolno zatrudniać tylko te osoby, które przedłożą świadectwo lekarza, stwierdzające, że nie są one dotknięte jedną z chorób, wymienionych w art. 2 pkt. 1 — 28 ustawy z dnia 21 lutego 1935 r. o zapobieganiu chorobom zakaźnym i ich zwalczaniu, ani chorobą weneryczną albo zaraźliwą lub odrażającą chorobą skórą.

(2) Na terenie kąpieli wspólnych nie mogą być dopuszczane osoby z chorobami wenerycz-

nemi lub skórnymi, z otwartymi ranami, wrzodami, zapaleniem oczu.

§ 11. Obsługa w zakładach kąpielowych powinna nosić czyste, białe fartuchy (płaszczki).

§ 12. (1) Wanny powinny być wykonane z materiału gładkiego, nieporowatego. Używanie w zakładach kąpielowych wanien drewnianych jest niedopuszczalne.

(2) Dno wanny, nieprzylegające bezpośrednio do podłogi, powinno znajdować się na takiej wysokości nad podłogą, aby możliwe było utrzymanie całej powierzchni podłogi w należytej czystości.

§ 13. Przy każdej wannie powinien znajdować się sygnał alarmowy. Ponadto w pomieszczeniach dla wanny powinien znajdować się termometr ścienny, naczynie nocne i spluwaczka z wodą. Zakłady kąpielowe powinny być również zaopatrzone w dostateczną liczbę termometrów kąpielowych.

§ 14. Miejsca na kąpiele w zbiornikach naturalnych powinny być tak obrane, aby powierzchnia i głębokość dna nie ulegały zmianom, a na terenie wyznaczonym nie było wirów. Dno zbiornika wodnego powinno być czyste, niezamulone, równe, bez dołów, kamieni, pni, korzeni drzewnych i innych przedmiotów, mogących spowodować uszkodzenie ciała kąpiących się.

§ 15. W zbiornikach naturalnych i sztucznych, przeznaczonych do kąpieli osób dorosłych, powinny być oznaczone w sposób widoczny miejsca głębsze od 1,50 m., zaś w miejscach, przeznaczonych dla dzieci, miejsca głębsze od 0,90 m. W zbiornikach sztucznych głębokość dna powinna być wykazana na ściankach zbiornika widocznymi znakami.

§ 16. We wszystkich pływalniach sztucznych i naturalnych powinny znajdować się w miejscach widocznych i łatwo dostępnych przyrządy ratownicze (koła, pasy, liny) oraz wskazówki o udzielaniu pierwszej pomocy w wypadkach utonięć. W kąpielach, urządzonych w naturalnych zbiornikach wody, powinny być ponadto łodzie ratunkowe.

§ 17. (1) Sztuczne zbiorniki powinny mieć wewnętrzne powierzchnie ścian i dno gładkie, aby oczyszczenie ich było łatwe. Ściany boczne powinny być pionowe. Dno zbiorników do głębokości 1,50 m. nie może mieć spadków większych, niż 1 : 15.

(2) Pływalnie w zbiornikach sztucznych powinny mieć dokoła zbiornika przelewy (żłobki) dla usuwania drobnych zawiesin z powierzchni wody. Przelewy powinny być tak urządzone, aby woda z nich nie mogła przedostać się spowrotem do zbiornika. Zbiornik powinien być stale wypełniony wodą do wysokości przelewów.

(3) Dokoła zbiornika powinny być poręcze nie wyżej, niż 30 cm. nad powierzchnią wody. Poręcze mogą być zastąpione odpowiednio urządzeniami przelewami.

§ 18. Wejście do pływalni powinno prowadzić wyłącznie przez natryski i dopuszczalne jest tylko po umyciu całego ciała mydłem pod natryskiem.

§ 19. Przebywanie na terenie pływalni w miejscach, przeznaczonych do plażowania, osób w innych ubraniach, niż w kostiumach kąpielowych lub plażowych jest wzbronione.

§ 20. (1) Nadzór nad zakładami, wymienionymi w § 1, oraz nad stanem zdrowotnym osób, zatrudnionych w tych zakładach, należy do powiatowej władzy administracji ogólnej.

(2) Jeżeli zakład nie jest dostosowany do wymagań rozporządzenia niniejszego, władza nadzorcza może zażądać usunięcia usterek i braków w terminie przez nią określonym, a po bezskutecznym upływie tego terminu — zakład zamknąć; żądań tych jednak stawiać nie należy, jeżeli powyższe usterek i braki ze względu na szczególne warunki zakładu nie mają większego znaczenia, a usunięcie ich byłoby połączone ze zbyt wielkimi trudnościami lub kosztami. Jeżeli usterek i braki mogą przyczynić się do zachorowań na jedną z chorób, wymienionych w art. 2 pkt. 1 — 28 ustawy z dnia 21 lutego 1935 r. o zapobieganiu chorobom zakaźnym i o ich zwalczaniu (Dz. U. R. P. Nr. 27, poz. 198), władza nadzorcza może zakład niezwłocznie zamknąć do czasu usunięcia tych usterek i braków.

§ 21. Winni przekroczenia przepisów niniejszego rozporządzenia ponoszą odpowiedzialność w myśl art. 22 ustawy z dnia 21 lutego 1935 r. o zapobieganiu chorobom zakaźnym i o ich zwalczaniu (D. U. R. P. Nr. 27, poz. 198).

§ 22. (1) Rozporządzenie niniejsze wchodzi w życie po upływie 7 dni od dnia ogłoszenia.

(2) Jednocześnie tracą moc obowiązującą wszelkie przepisy w sprawach, unormowanych rozporządzeniem niniejszym, a w szczególności rozporządzenie Ministra Zdrowia Publicznego z dnia 12 lipca 1922 r., wydane w porozumieniu z Ministrem Spraw Wewnętrznych, o urządzeniu i utrzymywaniu zakładów kąpielowych publicznych (Dz. U. R. P. Nr. 77, poz. 698) i rozporządzenie Ministra Zdrowia Publicznego z dnia 5 lipca 1921 r. w przedmiocie urządzenia i utrzymywania zakładów kąpielowych rytualnych (t. zw. mykw) dla ludności wyznania mojżeszowego (Dz. U. R. P. Nr. 65, poz. 416).

Minister Opieki Społecznej:

(—) *Wł. Jaszczolt* 1 zał.

2.

OBWIESZCZENIE

MINISTRA OPIEKI SPOŁECZNEJ

z dnia 9 maja 1936 r.

w sprawie ogłoszenia jednolitego tekstu rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 10 czerwca 1927 r. o Państwowym Zakładzie Higieny.

(Dz. U. R. P. z dnia 15 czerwca 1936 r. Nr. 45, poz. 336).

Na podstawie art. 2 ust. (2) rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 28 grudnia 1934 r. o złączeniu Państwowych Zakładów badania żywności i przedmiotów użytku z Państwowym Zakładem Higieny (Dz. U. R. P. Nr. 110, poz. 997) ogłaszam jednolity tekst rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 10 czerwca 1927 r. o Państwowym Zakładzie Higieny (Dz. U. R. P. Nr. 54, poz. 477) z uwzględnieniem zmian, wynikających: z rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 16 marca 1928 r. o położnych (Dz. U. R. P. z 1934 r. Nr. 5, poz. 41), z rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 21 czerwca 1932 r. o przekazaniu zakresu działania Ministra Spraw Wewnętrznych w sprawach zdrowia publicznego Ministrowi Pracy i Opieki Społecznej (Dz. U. R. P. Nr. 52, poz. 493), z rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 12 lipca 1932 r. o wprowadzeniu nazwy „Minister Opieki Społecznej“ i „Ministerstwo Opieki Społecznej“ (Dz. U. R. P. Nr. 64, poz. 597), z rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 21 maja 1932 r. o ustanowieniu urzędu Ministra Rolnictwa i Reform Rolnych (Dz. U. R. P. Nr. 51, poz. 480), z rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 19 grudnia 1933 r. o ustanowieniu tabeli stanowisk we władzach, urzędach, zakładach i instytucjach państwowych (Dz. U. R. P. Nr. 102, poz. 780), oraz wprowadzonych rozporządzeniem Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 28 grudnia 1934 r. o złączeniu Państwowych Zakładów badania żywności i przedmiotów użytku z Państwowym Zakładem Higieny (Dz. U. R. P. Nr. 110, poz. 977), z wprowadzeniem numeracji ustępów.

Podany w załączeniu tekst rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej obowiązuje od dnia 1 kwietnia 1935 r.

Minister Opieki Społecznej:

(—) *Wł. Jaszczolt*

Załącznik do rozporządzenia M. O. S. z dnia 9.V 1936 r.

ROZPORZĄDZENIE PREZYDENTA RZECZYPOSPOLITEJ

z dnia 10 czerwca 1927 r.

o Państwowym Zakładzie Higieny.

Na podstawie art. 44 ust. 6 Konstytucji i ustawy z dnia 2 sierpnia 1926 r. o upoważnieniu Prezydenta Rzeczypospolitej do wydawania rozporządzeń z mocą ustawy (Dz. U. R. P. Nr. 78, poz. 443) postanawiam, co następuje:

Art. 1.

(1) Zakłady państwowej służby zdrowia, a mianowicie:

Państwowy Zakład Higieny w Warszawie, utworzony rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 6 października 1921 r. (Monitor Polski Nr. 258), uzupełnione rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 19 czerwca 1922 r. (Monitor Polski Nr. 147) i zmienionem rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 7 września 1923 r. (Monitor Polski Nr. 208).

Państwowy Zakład badania surowic, utworzony rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 1 grudnia 1921 r. (Monitor Polski Nr. 1 z 1922 r.),

Państwowy Instytut Farmaceutyczny, utworzony rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 13 kwietnia 1922 r. (Monitor Polski Nr. 101), i

Państwowe Zakłady badania żywności i przedmiotów użytku, utworzone zgodnie z rozporządzeniem Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 22 marca 1928 r. o dozorcze nad artykułami żywności i przedmiotami użytku (Dz. U. R. P. Nr. 36, poz. 343), łączy się w jeden Zakład naukowo-doświadczalny oraz badawczy pod nazwą „Państwowy Zakład Higieny”.

(2) Zakład ten podlega Ministrowi Opieki Społecznej.

Art. 2.

(1) Państwowy Zakład Higieny jest osobą prawną, może przyjmować zapisy i darowizny i zarządzać swoim uzyskanym w ten sposób majątkiem, jako też i majątkiem, oddanym mu w użytkowanie w myśl art. 3, rozporządzać kredytami w granicach zatwierdzonego budżetu, jako też sumami, uzyskanymi z własnych przedsiębiorstw w granicach zatwierdzonego planu finansowo-gospodarczego tych przedsiębiorstw.

(2) Przyjmowanie przez Państwowy Zakład Higieny darowizn i zapisów wymaga zatwierdzenia Ministra Opieki Społecznej.

(3) Darowizny i zapisy, uwarunkowane takimi zobowiązaniami, które spowodowałyby wydatki, nienadające pokrycia bądź w tychże darowiznach i zapisach, bądź też w majątku własnym Państwowego Zakładu Higieny, powstałym z innych darowizn i zapisów, bądź też wreszcie w budżecie Zakładu — nie mogą być przez Państwowy Zakład Higieny przyjęte.

Art. 3.

(1) Państwowy Zakład Higieny otrzymuje bezpłatnie w użytkowanie całkowity majątek Państwowego Zakładu badania surowic, Państwowego Instytutu Farmaceutycznego oraz Państwowych Zakładów badania żywności i przedmiotów użytku (art. 1).

(2) Nieruchomości państwowe, które w przyszłości stałyby się zbędne dla potrzeb Państwowego Zakładu Higieny, winny być oddane do dyspozycji właściwych władz państwowych.

Art. 4.

(1) Zadaniem Państwowego Zakładu Higieny jest:

- a) prowadzenie badań naukowych w zakresie higieny publicznej celem przystosowania zdobyczy wiedzy do potrzeb zdrowia publicznego, a w szczególności do potrzeb administracji sanitarnej;
- b) prowadzenie badań bakteriologiczno-serologicznych, chemicznych, farmakognostycznych, epidemiologicznych i t. p. dla użytku władz administracyjnych w związku z działalnością tych władz w zakresie administracji sanitarnej;
- c) wyrób surowic, szczepionek i produktów biologicznych, stosowanych w medycynie i weterynarii w celach zapobiegawczych i leczniczych oraz w miarę konieczności innych środków leczniczych;
- d) wykonywanie według zasad, jakie ustalił Minister Opieki Społecznej, czynności zleconych w zakresie administracji sanitarnej, a w szczególności w akcji zwalczania chorób zakaźnych oraz w akcji propagandy higieny;
- e) szkolenie fachowego personelu, zatrudnionego w państwowej i samorządowej administracji sanitarnej, personelu, zatrudnionego w innych dziedzinach administracji publicznej, wkraczających w zakres spraw zdrowotnych, oraz kształcenie pomocniczego personelu lekarskiego (położnych, pielęgniarek i t. p.);
- f) wykonywanie czynności, określonych w art. 11 ust. 2 rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 22 marca 1928 r. o dozorcze nad artykułami żywności i przedmiotami użytku (Dz. U. R. P. Nr. 36, poz. 343).

(2) Postanowienia niniejszego artykułu nie naruszają w niczem obowiązujących przepisów, dotyczących wprowadzenia w obieg surowic, szczepionek, produktów biologicznych i innych środków leczniczych. W szczególności postanowienia te nie naruszają w niczem uprawnień Ministra Rolnictwa i Reform Rolnych co do wprowadzania w obieg surowic, szczepionek i produktów biologicznych, stosowanych w weterynarji.

Art. 5.

(1) Państwowy Zakład Higieny ma siedzibę główną (Centralę) w Warszawie.

(2) Stałemi jego ekspozyturami poza Warszawą są filje, tworzone w poszczególnych miejscowościach Państwa (z reguły w miastach wojewódzkich), a obejmujące swoją działalnością teren jednego lub kilku województw.

(3) Dla celów, związanych z działalnością Zakładu, Państwowemu Zakładowi Higieny przysługuje prawo organizowania pracowni ruchomych, kolumn epidemicznych i t. p., jako ekspozytur czasowych, oraz organizowania kursów, wykładów, wystaw itp.

(4) Ponadto Państwowy Zakład Higieny ma prawo prowadzenia własnych przedsięwzięć, stosownie do wyznaczonych mu zadań. Zasady organizacji i plan finansowo-gospodarczy oraz zamknięcia rachunkowe (bilanse) tych przedsięwzięć zatwierdza Minister Opieki Społecznej w porozumieniu z Ministrem Skarbu.

Art. 6.

(1) Państwowy Zakład Higieny (Centrala) dzieli się na działy i oddziały, których liczbę i zakres czynności ustala Minister Opieki Społecznej odpowiednio do zadań Zakładu i w granicach zatwierdzonego budżetu i etatu osobowego. Oddziały wchodzi z reguły w skład działów.

(2) Działy i oddziały Państwowego Zakładu Higieny, wykonywające zadania, wymienione w art. 4 ust. (1) lit. f), noszą nazwę „Zakład badania żywności i przedmiotów użytku”.

Art. 7.

(1) Istniejące filje dotychczasowego Państwowego Zakładu Higieny stają się filjami utworzonego niniejszem rozporządzeniem Państwowego Zakładu Higieny.

(2) Państwowy Zakład Badania żywności i przedmiotów użytku, istniejący w Warszawie, staje się działem Państwowego Zakładu Higieny; państwowe zakłady badania żywności i przedmiotów użytku, istniejące w Łodzi, Krakowie, Poznaniu oraz oddziały państwowych zakładów badania żywności i przedmiotów

użytku, istniejące w Wilnie i Gdyni, stają się oddziałami filij Państwowego Zakładu Higieny.

(3) Minister Opieki Społecznej uprawniony jest odpowiednio do zadań Państwowego Zakładu Higieny i w granicach kredytów, oraz etatów osobowych dla tego Zakładu zatwierdzonych, do tworzenia nowych filij Zakładu, określania okręgu ich działalności oraz kasowania istniejących filij.

(4) Zakres czynności poszczególnych filij ustala Minister Opieki Społecznej na wniosek Dyrektora Państwowego Zakładu Higieny.

Art. 8.

(1) Na czele Państwowego Zakładu Higieny stoi Dyrektor, powołany do kierowania całokształtem działalności Zakładu oraz prowadzenia jego administracji.

(2) Na czele każdego działu Państwowego Zakładu Higieny stoi Kierownik Działu, na czele oddziału Kierownik Oddziału, a na czele filji Kierownik Filji.

(3) Dyrektora Państwowego Zakładu Higieny zastępuje jeden z członków Rady Kierowników Działów (art. 9), wyznaczony przez Ministra Opieki Społecznej.

Art. 9.

(1) Wewnętrznym organem opiniodawczym i doradczym Dyrektora Państwowego Zakładu Higieny w zakresie spraw, związanych z kierownictwem fachowym Zakładu, jest Rada Kierowników Działów.

(2) Skład tej Rady stanowią: Dyrektor Zakładu, jako przewodniczący, oraz Kierownicy Działów, jako członkowie. Za zgodą Ministra Opieki Społecznej Rada może kooptować do swego składu dalszych członków spośród kierowników oddziałów.

(3) Zakres czynności Rady Kierowników Działów ustali Minister Opieki Społecznej.

(4) Ministrowi Opieki Społecznej przysługuje prawo powoływania do życia przy Państwowym Zakładzie Higieny po wysłuchaniu Dyrektora jeszcze innych wedle swego uznania ciał opiniodawczych względnie doradczych poza Radą Kierowników Działów.

Art. 10.

(1) Funkcjonariusze Państwowego Zakładu Higieny są funkcjonariuszami państwowymi i podlegają ogólnym przepisom, normującym stosunek służbowy funkcjonariuszów państwowych, a w szczególności ustawie z dnia 17 lutego 1922 r. o państwowej służbie cywilnej (Dz. U. R. P. Nr. 21, poz. 164).

(2) Stanowiska w przedsiębiorstwach Państwowego Zakładu Higieny (ust. 4 art. 5) powinny być obsadzone przez pracowników kontraktowych. Przepis ten nie stosuje się do sta-

nowisk kierowniczych przedsiębiorstw, które to stanowiska mogą być obsadzone przez funkcjonariuszy, których stosunek służbowy ma charakter publiczno-prawny.

Art. 11.

(1) Budżet Państwowego Zakładu Higieny stanowi osobny dział budżetu Ministerstwa Opieki Społecznej w dziale administracji.

(2) Plan finansowo-gospodarczy przedsiębiorstw (ust. 4 art. 5), prowadzonych przez Państwowy Zakład Higieny, stanowi jedynie załącznik do tego budżetu, w samym zaś budżecie uwidoczni się z tego planu tylko nadwyżkę dochodów względnie rozchodów.

Art. 12.

Państwowy Zakład Higieny, jego filje i ekspozytury czasowe (art. 5 ust. 3) oraz przedsiębiorstwa mają prawo używania pieczęci z herbem Rzeczypospolitej i napisami, zawierającymi nazwę odpowiedniej instytucji Zakładu.

Art. 13.

(1) Minister Opieki Społecznej wyda na wniosek Dyrektora Państwowego Zakładu Higieny zarządzenia, rozwijające w sposób szczegółowy postanowienia niniejszego rozporządzenia, a w szczególności także zarządzenia, przewidziane w art. 6, 7 i 9 tegoż rozporządzenia, regulamin wewnętrzny Zakładu oraz zarządzenia, regulujące zakres nadzoru wojewodów nad czynnościami filij oraz ekspozytur czasowych (ustęp 3 art. 5), organizowanych przez Państwowy Zakład Higieny.

(2) Minister Opieki Społecznej w porozumieniu z Ministrem Spraw Wewnętrznych wyda w drodze rozporządzenia szczegółowe przepisy, normujące stosunek Państwowego Zakładu Higieny i jego filij do władz i organów, wymienionych w art. 10 ust. 1 rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 22 marca 1928 r. o dozorze nad artykułami żywności i przedmiotami użytku (Dz. U. R. P. Nr. 36, poz. 343) oraz do samorządowych pracowni badania żywności i przedmiotów użytku, wymienionych w art. 15 i 16 tegoż rozporządzenia.

Art. 14.

Wykonanie niniejszego rozporządzenia powierza się Ministrowi Opieki Społecznej.

Art. 15.

(1) Rozporządzenie niniejsze wchodzi w życie z dniem ogłoszenia z tem, iż postanowienia, zawarte w art. 11 tegoż rozporządzenia, nabierają mocy obowiązującej od dnia 1 kwietnia 1928 r.

(2) Równocześnie z wejściem w życie niniejszego rozporządzenia tracą moc obowiązującą rozporządzenia Rady Ministrów, wymienione w art. 1.

3.

ZARZĄDZENIE

MINISTRA PRZEMYSŁU I HANDLU

z dnia 9 czerwca 1936 r.

wydane w porozumieniu z Ministrem Opieki Społecznej w sprawie ustalenia granic okręgu ochrony górniczej źródeł mineralnych, znajdujących się na terenie miasta Muszyny, w powiecie Nowy Sącz, województwa krakowskiego.

(Monitor Polski z dnia 13 czerwca 1936 r. Nr. 136, poz. 247).

Na podstawie art. 14 i 16 ustawy z dnia 23 marca 1922 r. o uzdrowiskach (Dz. U. R. P. Nr. 31, poz. 254) w brzmieniu rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 22 marca 1928 r. (Dz. U. R. P. Nr. 36, poz. 331) zarządzam, co następuje:

1) Dla źródeł mineralnych znajdujących się na terenie miasta Muszyny ustala się okrąg ochrony górniczej o następujących granicach: Od punktu o rzędnej terenu 444 m n. p. m., t. j. od miejsca, gdzie granica Państwa dochodzi do Popradu, granica okręgu ochrony górniczej biegnie na północ do przepustu pod drogą Muszyna — Szczawnica, następnie ku północy wzdłuż i w górę potoku bez nazwy, płynącego między potokiem z Milika i potokiem z Szczawnika, aż do punktu leżącego na przedłużeniu prostej, łączącej cerkiew w Złockiem (kota terenu 531 m) z wzniesieniem o rzędnej 645 m n. p. m., stąd zaś przez wyżej wymienioną wyniosłość 645 m n. p. m. w kierunku północno-wschodnim do cerkwi w Złockiem.

Od cerkwi w Złockiem granica biegnie w kierunku wschodnim grzbietem Wielkiego Łazka do wyniosłości 702 m n. p. m. następnie linią prostą w kierunku południowo - wschodnim do ujścia potoku Jastrzębik — (prawobrzeżnego dopływu Muszynki) — do Muszynki, a dalej w kierunku wschodnim wzdłuż potoku Muszynka do ujścia potoku bez nazwy, stanowiącego granicę administracyjną gminy Powroźnik z miastem Muszyna.

Od tego zaś punktu granica biegnie w kierunku południowym wzdłuż granicy administracyjnej między gminą Powroźnik a miastem Muszyna do wyniosłości o rzędnej 873 m. n. p. m., następnie grzbietem Zdziarów w kierunku południowo - zachodnim przez wyniosłość 838 m n. p. m. i dalej grzbietem (odnogą) Zdziarów do linii kolejowej Muszyna — Leluchów. Stąd granica okręgu przebiega administracyjną granicę gminy Muszyna aż do Popradu, t. j. do miejsca, gdzie granica miasta Muszyna schodzi się z granicą Państwa, poczem granicą Państwa aż do punktu 444 m n. p. m. i zamyka w ten sposób okrąg ochrony górniczej.

2) Na wyżej określonym okręgu ochrony górniczej nie wolno prowadzić bez zezwolenia właściwych władz żadnych robót górniczych, oraz żadnych robót ziemnych wywołujących zmiany w ilości wody gruntowej przez szybkość jej odprowadzania lub zmniejszających do zmiany łożysk potoków.

Natomiast bez uprzedniego zezwolenia właściwych władz wolno w każdym czasie i w całym okręgu prowadzić roboty ziemne związane z gospodarstwem, a więc wykopy dla normalnych fundamentów pod domy i budynki gospodarcze, niegłębokie wykopy na doły nawozowe oraz studnie na wodę słodką do picia, nie głębsze jednak niż 30 m w dolinach rzek i potoków, względnie 60 m na stokach, wznoszących się wyżej niż 30 m ponad dno, dolin, z tem zastrzeżeniem, że w wypadku natrafienia na wodę mineralną w powyższych studniach, zostaną one uszczelnione zapomocą iltu, a dopływ wody mineralnej zostanie zatamowany. Nadto zezwala się na zakładanie i eksploataowanie kamieniołomów oraz gliny na cegłę.

Minister Przemysłu i Handlu:

(—) *Antoni Roman*

4.

PISMO OKÓLNE

MINISTERSTWA OPIEKI SPOŁECZNEJ

z dnia 15 czerwca 1936 r. Nr. Zn. 3e/17-6

w sprawie cofnięcia zezwolenia na obrót specyfiku farmaceutycznego firmy Spółka Akcyjna Schering - Kahlbaum p. n. „Hegonon“ tabl.

Do

Urzędów wojewódzkich, Komisarjatu Rządu na m. st. Warszawę i starostw.

Ministerstwo Opieki Społecznej zawiadamia, że decyzją z dn. 9 czerwca 1936 r. L. Zf. 11/Se-6 cofnęło zezwolenie na obrót specyfiku farmaceutycznego p. n. „Hegonon“ tabletki Nr. reg. 441, wyrabianego przez firmę Spółka Akcyjna Schering Kahlbaum.

Wobec tego, w myśl postanowień §§ 1 i 15 rozporządzenia Ministra Spraw Wewnętrznych z dnia 30 czerwca 1926 r. o wyrobie i obrocie specyfików farmaceutycznych (Dz. U. R. P. Nr. 70, poz. 406), wymieniony specyfik nie może nadal znajdować się w obrocie.

Ministerstwo prosi o powiadomienie o powyższym aptek i hurtowych drogerij i o wydanie potrzebnych zarządzeń.

Dyrektor Departamentu:

(—) *Dr. J. Adamski*

VI. Sprawy ogólnie - administracyjne.

1.

PISMO OKÓLNE

MINISTERSTWA OPIEKI SPOŁECZNEJ

z dnia 15 czerwca 1936 r. Nr. Bd. 1/26—6

w sprawie uruchomienia nowych działów przez Powszechny Zakład Ubezpieczeń Wzajemnych.

Do

Panów Dyrektorów i Kierowników wszystkich urzędów i zakładów podległych Ministerstwu Opieki Społecznej.¹⁾

Powszechny Zakład Ubezpieczeń Wzajemnych — Oddział Główny Umownych Ubezpieczeń w Warszawie — zawiadomił Ministerstwo Opieki Społecznej pismem z dnia 25 maja 1936 r. Nr. 2304 o uruchomieniu z dniem 31 lipca 1936 r. następujących nowych działów ubezpieczeń:

- 1) od kradzieży z włamaniem i rabunku,
- 2) od odpowiedzialności cywilnej,

3) od następstw nieszczęśliwych wypadków,

4) od szkód samochodowych (auto-casco).

Podając powyższe do wiadomości oraz nawiązując do pisma okólnego Ministerstwa Opieki Społecznej z dnia 4.X. 1933 r. Nr. Bud. B. 1-75-33, wydanego na podstawie okólnika Prezesa Rady Ministrów Nr. 44 z dnia 15.IX.1933 r. w sprawie ubezpieczenia mienia instytucji państwowych i samorządowych, Ministerstwo zarządza, co następuje:

1) podległe urzędy, przedsiębiorstwa i zakłady, w przypadku ubezpieczenia się w działach prowadzonych przez Powszechny Zakład Ubezpieczeń Wzajemnych, obowiązane są ubezpieczać się w tym Zakładzie, o ile tylko warunki ubezpieczeniowe nie będą mniej korzystne, niż warunki proponowane przez prywatne zakłady ubezpieczeń.

O każdym przypadku możliwości osiągnięcia korzystniejszych warunków w zakładzie prywatnym niż publicznym należy niezwłocznie zawiadamiać Państwowy Urząd Kontroli Ubezpieczeń w Warszawie, Krakowskie Przedmieście 60, który czuwa nad tem, aby publiczne zakłady ubezpieczeń przystosowały swe warunki do potrzeb rynku ubezpieczeniowego.

2) Umów w działach prowadzonych przez Powszechny Zakład Ubezpieczeń Wzajemnych

¹⁾ Do wiadomości i wykorzystania otrzymują Pp.: Naczelny Dyrektor Zakładu Ubezpieczeń Społecznych, Dyrektor Funduszu Pracy i Dyrektor Syndykatu Emigracyjnego.

obecnie obowiązujących, zawartych z prywatnymi Towarzystwami, nie należy po upływie okresu trwania umowy odnawiać, ubezpieczenie zaś należy przekazać Powszechnemu Zakładowi Ubezpieczeń Wzajemnych.

3) Nowe umowy ubezpieczeniowe w działach prowadzonych przez Powszechny Zakład Ubezpieczeń Wzajemnych należą zawierać wyłącznie z tym Zakładem.

Równocześnie Ministerstwo zaznacza, że zgodnie z art. 2 ustęp 1 punkt a) rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 27 maja 1927 r. o przymusie ubezpieczenia od ognia i o Powszechnym Zakładzie Ubezpieczeń Wzajemnych (Dz. U. R. P. Nr. 46, poz. 410) nie podlegają przymusowi ubezpieczenia od ognia budowle, stanowiące własność Państwa, instytucyj i przedsiębiorstw państwowych.

Ubezpieczenie ruchomości, będących w posiadaniu władz i urzędów administracyjnych, nie jest brane pod uwagę, gdyż koszty ubezpieczenia ruchomego mienia państwowego nie pozostawałyby w żadnym stosunku do uzyskiwanych odszkodowań za ewentualne straty, poniesione skutkiem pożaru lub innych przyczyn.

Dyrektor Gabinetu:
(—) *Z. Dworzańczyk*

2.

PISMO OKÓLNE

MINISTRA OPIEKI SPOŁECZNEJ

z dnia 15 czerwca 1936 r. Nr. Bd. 1/30—6

w sprawie opracowania preliminarza budżetowego na rok 1937/38.

Do

pp. Dyrektorów (Departamentów, Gabinetu Ministra i Biura Personalnego), Naczelnika Wydziału Zatrudnienia i Migracji,

p. Dyrektora Funduszu Pracy, pp. Wojewodów i Komisarza Rządu na m. st. Warszawę,

pp. Okręgowych Inspektorów Pracy, Prezesa Trybunału dla Spraw Ubezpieczeń Społecznych w Poznaniu, Dyrektora Państwowego Zakładu Higjeny,

pp. Dyrektorów Państwowych Zakładów, Szpitali i Przedsiębiorstw podległych Ministerstwu Opieki Społecznej.

Podając do wiadomości i wykonania okólnik Ministerstwa Skarbu z dnia 8.VI.1936 r. L. D. III. 8926/1/36, polecam niezwłocznie przystąpić do opracowania projektów preliminarzy

wydatków i dochodów budżetowych poszczególnych działów budżetu Ministerstwa Opieki Społecznej na okres 1937/38 r.

Przy układaniu projektów preliminarzy budżetowych należy kierować się zasadami i postanowieniami zawartymi w załączonym okólniku Ministerstwa Skarbu.

W objaśnieniach do projektów preliminarzy budżetowych każda pozycja budżetowa zarówno w dochodach, jak i w wydatkach, winna posiadać uzasadnienie rachunkowe, a ponadto podstawy prawne, na których dany wydatek się opiera.

Specjalnie szczegółowego uzasadnienia wymagają wydatki fakultatywne (nieoparte na tytułach prawnych) tudzież te wszystkie nowe wydatki, jakie z rozwojem poszczególnych działów służby w najbliższej przyszłości nastąpić się mogą.

Władze II instancji oraz Zakłady i przedsiębiorstwa podległe, zgodnie z załączonym okólnikiem Ministerstwa Skarbu, nadesłały do Ministerstwa projekty preliminarzy budżetowych, najpóźniej do dnia 1 sierpnia r. b. w dwóch egzemplarzach każdy.

Departamenty Ministerstwa i im równorzędne winny nadesłać wnioski budżetowe do Gabinetu Ministra do dnia 10 sierpnia r. b.

Fundusz Pracy nadesłał do Ministerstwa projekt planu finansowo-gospodarczego do dnia 20 sierpnia r. b.

Minister:

(—) *M. Kościatkowski*

1 zał.

Zał. do p. o. M. O. S. z dn. 15.VI 1936 r.
Nr. Bd. 1/30—6.

Warszawa, dn. 8 czerwca 1936 r.

MINISTERSTWO SKARBU

Nr. D. III. 8926/1/36.

Opracowanie preliminarza budżetowego na okres 1937/38.

Do

Kancelarii Cywilnej Prezydenta Rzeczypospolitej, Biura Sejmu, Biura Senatu, Najwyższej Izby Kontroli, Prezydium Rady Ministrów i wszystkich Ministerstw.

I. Terminy.

Celem przedłożenia Sejmowi preliminarza budżetowego na okres od 1 kwietnia 1937 r. do 31 marca 1938 r. w terminie przewidzianym w art. 58 ustawy konstytucyjnej, Ministerstwo Skarbu prosi o bezzwłoczne przystąpienie do prac nad preliminarzem dla poszczególnych

części oraz o wydanie władzom podległym odpowiednich zarządzeń z uwzględnieniem następujących terminów:

Władze i urzędy I instancji winny przedpreliminarze, obejmujące całe części, w ostatecznej II instancji najdalej do dnia 1 lipca 1936 r., władze zaś II instancji winny przedłożyć władzom naczelnym projekty preliminarzy własnych oraz wszystkich władz i urzędów I instancji najdalej do dnia 1 sierpnia 1936 r.

Ministerstwu Skarbu należy przedłożyć preliminarze, obejmujące całe części, w ostatecznym terminie do dnia 1 września 1936 r.

II. Zasady oszczędnościowe.

Przy opracowywaniu preliminarzy dla poszczególnych części należy mieć na uwadze cel ogólny — decyzję Rządu bezwzględnego utrzymania całkowitej i realnej równowagi budżetowej.

W związku z tem Ministerstwo Skarbu prosi wszystkie władze naczelne o podjęcie dalszych wysiłków w kierunku ograniczenia wydatków oraz zwiększenia dochodów przez dalsze usprawnienie ich ściągania i oszczędności na kosztach administracyjnych względnie eksploatacyjnych.

Ministerstwo Skarbu podkreśla specjalnie ważną rolę, jaką przy opracowywaniu preliminarzy poszczególnych części budżetu na rok 1937/38 powinni odegrać urzędnicy odpowiedzialni za wykonywanie budżetu na rok 1936/37, wyznaczeni przez Panów Ministrów na podstawie uchwały Rady Ministrów z dnia 23 listopada 1935 r. Ministerstwo Skarbu prosi, aby wymienieni urzędnicy poddali rewizji budżety odpowiednich części celem ścisłego uwzględnienia w preliminarzu wszystkich zarządzeń oszczędnościowych, zawartych w uchwałach Rady Ministrów i w okólnikach Ministerstwa Skarbu. Ponadto Ministerstwo Skarbu zwraca uwagę na konieczność poddania rewizji zakresu i metod pracy poszczególnych działów administracji, a w szczególności o niepodejmowanie nowych zadań oraz zaniechanie względnie znaczne ograniczenie działalności w działach pracy, nieposiadających charakteru konieczności państwowej.

W wypadku, gdyby w jakimś dziale administracji państwowej była przewidywana konieczność podjęcia w roku 1937/38 realizacji nowych zadań o charakterze konieczności państwowej, należy to wyraźnie zaznaczyć w objaśnieniach do odpowiedniego paragrafu, podając cel i charakter podejmowanej akcji oraz przewidywane wydatki na jej realizację.

Przy zastosowaniu wszelkich możliwych oszczędności wydatki poszczególnych części we wszystkich grupach budżetu winny być bezwarunkowo doprowadzone do granic istotnie niezbędnego minimum, a w każdym razie winny być niższe od wydatków, obję-

tych budżetem na rok 1936/37 w następującym stosunku:

- a) w wydatkach osobowych t. zn. wydatkach na płace i różne świadczenia osobowe — co najmniej o 5%, co winno być osiągnięte przez odpowiednią redukcję etatów przy zachowaniu obecnie obowiązujących norm uposażenia, zaś
- b) w wydatkach, związanych z normalnym tokiem administracji, we wszystkich grupach budżetu — co najmniej o 10%.

III. Układ preliminarzy budżetowych.

Układ i schemat preliminarzy budżetowych pozostaje zasadniczo niezmienny w porównaniu z układem, przyjętym w preliminarzu budżetowym na rok 1936/37. Przy sporządzaniu preliminarzy budżetowych stosować należy następujące zasady:

1) Wszystkie dochody i wydatki winny być preliminowane tylko w sumach brutto; o ile charakter pewnych jednostek gospodarczych nie pozwala na preliminowanie ich pełnych dochodów i wydatków w budżecie administracji, należy jednostki te wydzielić z grupy A. Administracja i wraz z ich planami finansowo-gospodarczymi przenieść do grupy B. Przedsiębiorstwa i Zakłady.

2) Przy układaniu preliminarzy należy przestrzegać właściwego określania poszczególnych wydatków względnie dochodów jako nadzwyczajnych. Jako dochody nadzwyczajne uważać należy:

- a) dochody, które akty ustawodawcze określają jako nadzwyczajne (np. nadzwyczajna danina majątkowa),
- b) dochody z likwidacji większych obiektów nieruchomości.

Jako wydatki nadzwyczajne uważać należy:

- a) wydatki, określone w aktach ustawodawczych jako nadzwyczajne,
- b) wydatki na większe inwestycje, których koszt przekracza kwotę 100.000 zł, a w każdym razie wydatki zwiększające majątek Państwa lub podnoszące jego rentowność.

Wydatków na remonty kapitalne nie należy uważać za wydatki nadzwyczajne.

3) Specjalizację rubryk budżetowych w grupie A. Administracja należy utrzymać w dotychczasowym zakresie. Nomenklatura paragrafów od 1 do 9 obowiązuje jednakowa we wszystkich częściach grupy A. Administracja z wyjątkiem części 16, 17 i 18.

4) Grupą D. Fundusze zostają — tak jak w preliminarzu na rok 1936/37 — objęte tylko Fundusz Kwaterunku Wojskowego oraz Fundusz Pracy. Pozostałe fundusze winny być prelimitowane w układzie, stosowanym w grupie A. Administracja.

IV. Wydatki na płace i różne świadczenia osobowe.

Obliczenie wydatków na płace oprócz należy na stanie prawnym i normach uposażeniowych, obowiązujących w dniu 1 lipca 1936 r., przyczem przy ustalaniu wysokości tych wydatków nie należy przyjmować potrąceń na t. zw. intercalare. Etyaty osobowe na rok 1937/38 będą uchwalane przez Izby Ustawodawcze; granicą maksymalną etatów osobowych we wszystkich grupach uposażenia winien być stan faktyczny z dnia 1 lipca 1936 r. Liczba etatów osobowych w poszczególnych grupach uposażenia nie może w żadnym przypadku przekraczać liczby etatów ustalonej dla odnośnej grupy w budżecie na rok 1936/37.

Z etatów osobowych należy wyłączyć funkcjonariuszów, którzy znajdują się w stanie nieczynnym lub którym wypowiedziano umowy o pracę.

W § 1. „Płace” należy prelimitować wydatki na uposażenie (wynagrodzenie) pracowników państwowych, przyczem wydatki te winny obejmować uposażenie zasadnicze wraz z zasiłkami wyrównawczymi i dodatkami do uposażenia (dodatki lokalne, funkcyjne, służbowe i ewentualnie inne dodatki względnie należności pieniężne). Wydatkami na płace winni być objęci urzędnicy, funkcjonariusze niżsi i służba, bez względu na to, czy stosunek służbowy tych pracowników ma charakter publiczno-prawny, czy też prywatno - prawny, jak również bez względu na to, w jaki sposób jest ustalone wynagrodzenie pracowników kontraktowych (przyrównanie do grup uposażenia, ryczałt, wynagrodzenie za dzień, za godzinę). Paragrafem 1-szym nie będą objęci tylko ci pracownicy, których wynagrodzenie miesięczne jest niższe od najniższej grupy uposażenia zasadniczego w danym dziale służby. Wydatki na płace tych pracowników mogą być objęte odpowiednimi paragrafami wydatków rzeczowych. Wydatki na robociznę należy zamieszczać w paragrafach wydatków rzeczowych.

Wydatki na płace należy rozbić na następujące pozycje:

urzędnicy,
funkcjonariusze niżsi i służba.

§ 2 „Różne świadczenia osobowe” należy rozbić na następujące pozycje:

zasiłki i nagrody,
umundurowanie,
opłaty ubezpieczeniowe,
składki do Państwowego Zakładu Emerytalnego,
inne świadczenia na rzecz Państwowego Zakładu Emerytalnego.

Kredyty na zasiłki i nagrody należy prelimitować bez wyjątku najwyżej w wysokości 1% sumy kredytu prelimitowanego w § 1 „Płace”, przyczem w wyżej określonych sumach kredytu na zasiłki i nagrody winny się już mieścić specjalne kredyty dla tych pracowników państwowych, którzy utrzymują licznieszą rodzinę.

Kredyt na umundurowanie ma obejmować zakup umundurowania względnie koszt materiału wydawanego w naturze.

Wydatki na umundurowanie funkcjonariuszów organizacyj umundurowanych (Policja Państwowa, Straż Graniczna, Straż Więzienna) oraz na ryczałty mundurowe należy prelimitować w osobnym paragrafie pod tytułem „Umundurowanie”.

V. Przelewy.

Przelewy z tytułu państwowego podatku dochodowego i opłaty emerytalnej oraz wpłaty na rzecz Funduszu Pracy należy prelimitować na rok 1937/38 w sposób analogiczny, jak w budżecie na rok 1936/37, i w wysokości ustalonej w tymże budżecie.

VI. Wydatki rzeczowo - administracyjne i specjalne.

Paragraf 3 „Podróże służbowe i przesiedlenia” powinien obejmować odnośne wydatki dla całego personelu, uwzględnionego w § 1, przyczem w objaśnieniach do tego paragrafu należy dla każdego działu (rozdziału) podawać obliczenie przypadającego na 1 pracownika (urzędnika i funkcjonariusza niższego) przeciętnego wydatku rocznego na koszty przesiedleń.

Podział wydatków, prelimitowanych w §§ 4 do 9, pozostaje taki sam, jak w preliminarzu na rok 1936/37.

W objaśnieniach do § 4 „Środki lokomocji” należy wymieniać ilość osób korzystających z ryczałtów osobowych i kwotę ryczałtów osobowych (na utrzymanie i eksploatację własnych samochodów, używanych w celach służbowych), przyznawanych im na podstawie § 16 ust. (7) rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 28 marca 1934 r. o należnościach w razie pełnienia czynności służbowych poza zwykłym miejscem służbowym oraz w razie przeniesienia na inne miejsce służbowe (Dz. U. R. P. Nr. 35, poz. 320).

Paragraf 6 „Wydatki biurowe” obejmować winien takie same pozycje, jak w preliminarzu na rok 1936/37, z tym wyjątkiem, że opłaty pocztowe, telefoniczne i telegraficzne objęte będą nowym paragrafem 6a „Opłaty pocztowe, telefoniczne i telegraficzne”, w którym należy prelimitować kredyty na opłaty pocztowe od przesyłek pocztowych zwykłych i poleconych, wysyłanych przez władze i urzędy państwowe. Jako stawki pocztowe należy przyjąć: 6 gr przy

przesyłkach zwykłych i 12 gr przy poleconych. Ministerstwo Skarbu podkreśla konieczność dokładnego preliminowania kwot powyższych, opierając się na obliczeniu ilości przesyłek pocztowych za jeden typowy miesiąc. Ponadto § 6a winny być objęte kredyty na abonament telefonów oraz opłaty za rozmowy międzymiastowe i telegramy w sprawach urzędowych.

Dla § 6 „Wydatki biurowe“ należy w objaśnieniach dla każdego działu (rozdziału) podawać przeciętny wydatek na materiały i przybory biurowe, przypadający na jednego urzędnika, zatrudnionego w danym dziale służby.

Kredyty na wydawnictwa powinny figurować w jednym paragrafie (§ 7) poszczególnych części i grup.

Paragrafem tym w grupie A. Administracja nie należy obejmować kredytów na prenumeratę Dziennika Ustaw, gdyż będzie on w dalszym ciągu władzom i urzędom państwowym dostarczany bezpłatnie.

Wydatki na subwencjonowanie wydawnictw należy preliminować w § 10 „Subwencje“, przyczem w objaśnieniach do tego paragrafu — należy podawać możliwie szczegółowo wszystkie wydawnictwa utrzymywane względnie subwencjonowanie z kredytów tego paragrafu. Podobnie w stosunku do innych wydatków subwencyjnych należy wymienić szczegółowo charakter udzielanych subwencji oraz nazwy instytucji względnie grup osób, na rzecz których subwencje mają być udzielane.

Paragrafy 8 „Inne wydatki“ nie mogą w obrębie jednego działu zawierać większej kwoty kredytów, niż 1% sumy wydatków zwyczajnych tegoż działu; w wypadkach, gdy kredyty preliminowane w tym paragrafie przekraczają tę normę, należy odpowiednią część kredytów wyłączyć w oddzielny paragraf, nadając mu nazwę określającą charakter projektowanych wydatków. Wydatki na fundusze reprezentacyjne należy bezwzględnie preliminować w oddzielnych paragrafach.

VII. Kursy walut.

Do obliczenia wydatków w walutach obcych należy przyjąć następujące przeciętne kursy dewiz, obliczone według notowań Giełdy Warszawskiej z dnia 2 czerwca b. r.:

1	f. szt.	=	zł	26,59
1	dol. am.	=	..	5,31 ^{7/8}
1	dol. kan.	=	..	5,29
100	fr. szwajc.	=	..	171,85
100	blg. belg.	=	..	89,95
100	flor. holen.	=	..	359,30
100	kor. norw.	=	..	133,50
100	kor. szw.	=	..	137,10
100	fr. franc.	=	..	35,01
100	kor. cz.	=	..	22,00
100	mar. niem.	=	..	213,45
100	lir. włosk.	=	..	41,62
100	kor. duń.	=	..	118,70
100	Gld. gd.	=	..	100,00

Ewentualnie odchylenia w przyjęciu kursów należy uzasadnić.

VIII. Dochody.

Przy preliminowaniu dochodów należy w pełni wykorzystać wszystkie obecnie istniejące źródła dochodów państwowych możliwe do osiągnięcia w roku 1937/38 przy przyjęciu zasady nieodraczania przypadających terminów płatności. W ten sposób preliminowanymi sumami należy objąć nie tylko wpływy bieżące lecz i możliwe do wyegzekwowania zaległe należności wobec Skarbu Państwa z lat ubiegłych.

Preliminowane dochody należy obliczyć możliwie najrealniej, sprawdzając je przez porównanie z rzeczywistymi wynikami w roku 1935/36 oraz w zamkniętych już miesiącach bieżącego roku budżetowego.

Jeżeli dochody w jakimkolwiek tytule mają tendencję zniżkową, należy zbadać jej przyczyny i dążyć do jej usunięcia, tak by w porównaniu z budżetem na rok 1936/37 preliminowane wpływy nie uległy obniżeniu. Gdyby jednak w niektórych tytułach wpływy wykazywały stałą tendencję zwyżkową, należy dać temu wyraz przez odpowiednie zwiększenie sum preliminowanych w tych tytułach dochodów.

Ministerstwo Skarbu przypomina przytem, że przy preliminowaniu poszczególnych dochodów należy wziąć pod uwagę okoliczność, że, na podstawie § 11 Przepisów rachunkowo-kasowych dla władz i urzędów państwowych, nadpłaty w dochodach budżetowych, powstałe zarówno w bieżącym jak i w ubiegłych okresach budżetowych, zwraca się z bieżących wpływów w tym samym tytule budżetowym.

Grzywny, wpływające na budżet dochodów administracji i wymierzane przez władze administracji ogólnej, należy — po porozumieniu się zainteresowanych władz naczelnych z Ministerstwem Spraw Wewnętrznych — zgrupować w preliminarzu Ministerstwa Spraw Wewnętrznych.

IX. Objasnienia rubryki wykazy etatów i t. p.

Podobnie jak w latach ubiegłych, preliminarze winny zawierać obok cyfr dochodów i wydatków na rok 1937/38 cyfry budżetu na rok 1936/37 oraz cyfry wykonania budżetu 1935/36 i cyfry zamknięcia rachunków na rok 1934/35, przystosowane odpowiednio do rubryk preliminarzy na rok 1937/38, w szczególności — w celu umożliwienia porównywalności cyfr preliminowanych na rok 1937/38 z cyframi wykonania budżetu i zamknięcia rachunków z lat poprzednich — należy dane cyfrowe za lata 1935/36 i poprzednie podawać w układzie zastosowanym po raz pierwszy w roku 1936/37 t. zn.

z włączeniem funduszków państwowych w sumach brutto do grupy A. Administracja; nie dotyczy to oczywiście tylko Funduszu Kwaterunku Wojskowego i Funduszu Pracy, które pozostały nadal w Grupie D.

Objaśnienia do preliminarzy należy sporządzić możliwie wyczerpująco, przyczem tak w dochodach, jak i w wydatkach należy bezwarunkowo powołać ustawy i rozporządzenia (z podaniem Dziennika Ustaw, Dzienników urzędowych), na których opierają się zarówno kwoty preliminowane jak i działalność jednostek gospodarczych, objętych preliminarzem budżetowym.

W objaśnieniach do poszczególnych dochodów należy podać stan przypadających do uiszczenia, lecz niezapłaconych do dnia 31 marca 1936 r., zaległych należności wobec Skarbu Państwa.

Szczegółowego objaśnienia i uzasadnienia wymagają zwłaszcza wydatki na płace, wydatki inwestycyjne, podwyższenia cyfr preliminarzy w stosunku do budżetu na rok 1936/37, jak również wszelkie nowe dochody i wydatki, nieobjęte budżetem na rok 1936/37. Należy również uzasadnić utrzymanie sum wydatków preliminowanych w poszczególnych działach budżetu w tej samej wysokości, co w roku 1936/37, i niemożności ich zmniejszenia.

W objaśnieniach do paragrafów, obejmujących wydatki na płace, należy zamieścić tabele etatów osobowych, oddzielnie dla urzędników i oddzielnie dla funkcjonariuszów niższych i służby, w porównaniu z etatami według budżetu na rok 1936/37. Tabele te należy zestawić według poniższego wzoru:

Urzędnicy.

Funkcjonariusze niżsi i służba.

Grupa uposażenia	E t a t n a r o k	
	1937/38	1936/37
II		
III		
IV		
i t. d.		

Pracowników kontraktowych, których wynagrodzenie nie jest przyrównane do grup uposażenia, należy wydzielić w osobną grupę pracowników ryczałtowych (dietarjusze), umie-

szczając ich w końcu tabeli bądź dla urzędników bądź dla funkcjonariuszów niższych.

Ogólne sumy etatu na rok 1937/38 i etatu na rok 1936/37 należy zaopatrzyć uwagą: w tem pracowników kontraktowych...

Przy wydatkach na umundurowanie (§ 2, poz. 2) należy podać ilość osób, rodzaj i cenę poszczególnych części umundurowania, a przy wydatkach na opłaty ubezpieczeniowe (§ 2, poz. 3) sposób obliczenia tych wydatków (ilość osób, stawki ubezpieczeniowe i t. d.).

W dalszych wydatkach rzeczowo-administracyjnych należy przy poszczególnych paragrafach podać ilość i rodzaj materiałów oraz ceny jednostkowe, przyjęte za podstawę obliczenia, przyczem w wydatkach na środki lokomocji należy podać ilość posiadanych samochodów i innych środków lokomocji, przy wydatkach zaś na komorne — ilość obiektów oraz wysokość czynszu, przypadającego na jeden metr² powierzchni.

Do wszystkich wydatków inwestycyjnych, przekraczających kwotę 100.000 zł, a w szczególności wydatków budowlanych należy dołączyć wyciągi z kosztorysów, uzasadniających szczegółowo wysokość wydatku. Przy wydatkach, które są poszczególnymi ratami, przeznaczonymi na jeden cel inwestycyjny, osiągalny w ciągu dłuższego okresu czasu, niż jeden rok, należy podać przypuszczalny i oparty na kosztorysie koszt całej inwestycji ze wskazaniem dotychczasowego stanu inwestycji oraz kwot, które na ten cel były przyznane w budżetach i rzeczywiście wydatkowane w okresach, poprzedzających rok budżetowy 1936/37, oraz które będą potrzebne w następnych okresach budżetowych. Analogicznie należy postąpić przy wydatkach na znacznie większe dostawy względnie roboty, których wykonanie przewiduje się na okres dłuższy, niż jeden rok.

W objaśnieniach do paragrafów, które obejmują kredyty na spłatę zadłużenia, pochodzącego z lat ubiegłych, należy wymienić kwoty przeznaczone na ten cel według pozycji budżetowych objętych tym paragrafem.

Objaśnienia do funduszków państwowych, objętych grupą A. Administracja, należy podawać w sposób tak samo szczegółowy, jak w stosunku do pozostałych działów teje grupy.

Pozatem Ministerstwo Skarbu prosi o dołączenie do preliminarzy następujących zestawień ogólnych, sporządzonych dla całych części budżetu:

- 1) zestawienia wydatków osobowych na rok 1937/38 (wzór Nr. 1),
- 2) rozbicia wydatków osobowych na rok 1937/38 (wzór Nr. 2),
- 3) zestawienia etatów osobowych na rok 1937/38 (wzór Nr. 3),
- 4) zestawienia etatów osobowych na rok 1937/38 w porównaniu z budżetem na rok

1936/37 i stanem faktycznym w dniu 1 lipca 1936 r. (wzór Nr. 4).¹⁾

W zestawieniach tych należy uwzględnić tak urzędników i funkcjonariuszów niższych, jak również i inne osoby (służbę), jeśli wynagrodzenie wynosi w stosunku miesięcznym przynajmniej taką kwotę, na jaką opiewa najniższa grupa uposażenia zasadniczego danego działu służby.

Ponadto do preliminarzy budżetowych należy dołączyć:

5) szczegółowy wykaz środków lokomocji (wzór Nr. 5), przy sporządzaniu którego należy zwrócić uwagę na właściwe obliczenie przeciętnego rocznego kosztu utrzymania na jednostkę lokomocji (samochód danej marki i siły, motocykl, rower, konia i t. p.). Przy obliczaniu tego kosztu należy uwzględnić wszystkie elementy składające się na koszt eksploatacji danego środka lokomocji, a więc np. dla obliczenia rocznego kosztu utrzymania samochodu osobowego należy uwzględnić m. in. — koszt garażowania, ubezpieczenia samochodu, wynagrodzenie szofera (łącznie z wynagrodzeniem za godziny nadliczbowe), koszt materiałów pędnych, części zapasowych, koszt drobnych remontów i t. p.

---

¹⁾ Wyłączono.

6) Zestawienie wydatków budżetowych, działających ożywczo na życie gospodarcze kraju (wzór Nr. 6).

Wszystkie zestawienia, o których mowa w p. IX niniejszej noty, powinny obejmować tak administrację, jak również przedsiębiorstwa, z wyjątkiem przedsiębiorstw skomercjalizowanych na zasadzie rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 17 marca 1927 r. (Dz. U. R. P. Nr. 25, poz. 195), zakłady, monopole i fundusze państwowe, z uwzględnieniem specjalnych właściwości (specjalnych grup uposażenia) poszczególnych części, czy też poszczególnych jednostek gospodarczych.

Wreszcie Ministerstwo Skarbu prosi o dołączenie do materiałów budżetowych również i bilansów oraz rachunków strat i zysków, sporządzonych za ostatni okres operacyjny w przedsiębiorstwach (tak nieskomercjalizowanych, jak i skomercjalizowanych), zakładach, monopolach i funduszach państwowych. Bilanse te powinny być zestawione w możliwie jednolitym układzie dla przedsiębiorstw i zakładów podobnego typu; powinny one zawierać m. in. następujące pozycje: gotowizna w kasach i bankach, remanenty, dłużnicy, kapitał zakładowy, kapitały rezerwowe i fundusze, zobowiązania.

Minister Skarbu:

(—) *E. Kwiatkowski*

5 zał. (wzorów).

A. ADMINISTRACJA
8. Ministerstwo Skarbu
Zestawienie wydatków osobowych.

Wzór Nr 1.

Dział	Paragraf	N A Z W A	Z ogólnej sumy wydatków osobowych przypada na:					Kredyty, wykazane w rubryce „płace”, obejmują uposażenie (wynagrodzenie) następującej ilości:						Ogółem		
			płace	zasiłki i nagrody	umundurowanie	opłaty ubezpieczeniowe	pomoc lekarską funkcyjnarzuszów państwowych	urzędników			funkcjonariuszów niższych i służby					
								etatowych	kontraktowych	Razem	etatowych	kontraktowych	Razem			
			z	ł	o	t	y	c	h							
1		Zarząd Centralny														
	1	Płace														
	2	Różne świadczenia osobowe														
2		Władze i urzędy skarbowe														
		.....														
3		Władze i urzędy celne														
		.....														
		(Następują dalsze działy)														
		Część 8 razem														

A. ADMINISTRACJA
8. Ministerstwo Skarbu
Zestawienie wydatków na płace.

Wzór Nr 2.

Dział	Paragraf	N A Z W A	Z ogólnej sumy wydatków na płace przypada na:													
			Uposażenie (wynagrodzenie) zasadnicze	Zasiłki wyrównawcze	dodatki lokalne	dodatki funkcyjne	dodatki służbowe	inne dodatki względnie należności pieniężne								
									z	ł	o	t	y	c	h	
1		Zarząd Centralny														
	1	Płace														
2		Władze i urzędy skarbowe														
		.....														
3		Władze i urzędy celne														
		.....														
		(Następują dalsze działy)														
		Część 8 razem														

- Uwagi: 1) Powyższe rubryki mają zawierać rozbitcie wydatków na płace, wykazanych w rubryce „płace” zestawienia Nr. 1.
- 2) Inne dodatki względnie należności pieniężne winny być wymienione lub —o ile są różnego rodzaju — wykazane oddzielnie w osobnych rubrykach, następujących po rubryce „dodatki służbowe”.

A. ADMINISTRACJA.
8. Ministerstwo Skarbu
Zestawienie ilości etatów osobowych w r. 1937/38.

Dział	NAZWA DZIAŁU	U r z ę d n i c y												Funkcjonariusze niżsi i służba					Objaśnienia							
		Grupa uposażenia												Razem	grupa uposażenia					Razem						
		II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII	ry- czałt		IX	X	XI	XII			ry- czałt					
1	Zarząd Centralny																								1) wykazano tylko pracowników cywilnych	
2	Władze i urzędy skarbowe																									
2a	Klasyfikacja gruntów																									
3	Władze i urzędy celne																									
4	Straż graniczna ¹⁾																									
7	Państw. Urząd Kontr. Ubezpiecz.																									
8	Prokuratura Generalna R. P.																									
9	Urząd Długów Państwa																									
10	Rada Spółdzielcza																									
	Ogółem prac. cywilni																									
		O f i c e r o w i e												S z e r e g o w i												
4	Straż Graniczna																									

U w a g a: Rubryki ostatnie „Razem” mają obejmować odpowiednio te same cyfry, co w rubrykach „Razem” w zestawieniu Nr 1.

A. ADMINISTRACJA.

8. Ministerstwo Skarbu

Szczegółowy wykaz środków lokomocji

Dział	NAZWA DZIAŁU	M E C H A N I C Z N E										K O N N E						
		samochody osobowe				samochody ciężarowe			m o t o c y k l e			rowery		pojazdy		konie		
		ilość	marka	sila	przeciętny koszt utrzymania 1 samochodu	ilość	marka	sila	przeciętny koszt utrzymania 1 samochodu ciężar.	ilość	marka	sila	przeciętny koszt utrzymania 1 motocyklu	ilość	przeciętny koszt utrzymania 1 roweru	ilość	przeciętny koszt utrzymania 1 pojazdu	ilość
1	Zarząd Centralny																	
2	Władze i urzędy skarbowe . .																	
2a	Klasyfikacja gruntów																	
3	Władze i urzędy celne																	
4	Straż Graniczna																	
7	Państw. Urząd Kontroli Ubezp.																	
8	Prokuratorja Generalna R. P. .																	
9	Urząd Długów Państwa																	
10	Rada Spółdzielcza																	
	Razem część 8																	

8. Ministerstwo Skarbu

Zestawienie wydatków rzeczowych w/g ich ważniejszych rodzajów — działających ożywczo na życie gospodarcze kraju.

Dział	NAZWA DZIAŁU	Węgiel i koks		Drzewo opałowe		G a z		Elektryczność (zużycie prądu)		Artykuły biurowe i papier	Materiały włókiennicze	Płody rolne i ich przetwory	Materiały budowlane	Materiały pedne i smary	U w a g i
		ton	złotych	m. ³	złotych	m. ³	złotych	kwh.	złotych	z ł o t y c h					
1	Zarząd Centralny														
2	Władze i urzędy skarbowe														
2a	Klasyfikacja g untów														
3	Władze i urzędy celne														
4	Straż Graniczna														
7	Państw. Urząd Kontroli Ubezpieczeń														
8	Prokuratura Generalna R. P.														
9	Urząd Długów Państwa														
10	Rada Spółdzielcza														
	Razem Cześć 8														

3.

Zał. do p. o. M. O. S. z dn. 15.VI. 1936 r. Nr. Bd. 1/29—6.

PISMO OKÓLNE

MINISTERSTWA OPIEKI SPOŁECZNEJ

z dnia 15 czerwca 1936 r. Nr. Bd 1/29-6

w sprawie wydatków z tytułu uposażeń.

Do Panów:

Dyrektora Państwowego Zakładu Higieny, Prezesa Trybunału dla Spraw Ubezpieczeń Społecznych, Okręgowych Inspektorów Pracy oraz Dyrektorów Szpitali, Zakładów i przedsiębiorstw podległych Ministerstwu Opieki Społecznej.

Ministerstwo Opieki Społecznej podaje do wiadomości i ścisłego stosowania okólnik Ministerstwa Skarbu z dnia 8 czerwca 1936 r. L. D. III. 8765/4/36.

Dyrektor Gabinetu:

(—) Z. Dworzańczyk

1 zał.

Warszawa, dnia 8 czerwca 1936 r.

MINISTERSTWO SKARBU

L. D. III. 8765/4/36.

Wydatki z tytułu uposażeń.

OKÓLNIK

Do

Kancelarii Cywilnej Prezydenta Rzeczypospolitej, Biura Sejmu i Senatu, Najwyższej Izby Kontroli, Prezydium Rady Ministrów, wszystkich Ministerstw.

Asygnaty (zlecenia) na uposażenie, wystawione przez władze dysponujące kredytami budżetowymi, nie zawierają w swej treści oznaczenia miesiąca, za który przypada wypłata.

Ministerstwo Skarbu uprasza przeto o wydanie zarządzenia podległym organom asygnującym, aby na asygnatach względnie zleceniach (środkowych odcinkach czeków) zamieszczały krótką adnotację, wskazującą, jakiego miesiąca dotyczy asygnowane uposażenie, a to w formie klauzuli, „uposażenie za m-c . . . . . 19 . . . r.”

Podsekretarz Stanu:

(—) T. Grodyński

KOMUNIKAT

w sprawie wydawnictwa „Biblioteka Młodej Matki”.

Nakładem Polskiego Komitetu Opieki nad Dzieckiem wznowiony został cykl wydawnictw p. n. „Biblioteka Młodej Matki”, poświęconych higienie i pielęgnacji niemowlęcia i dziecka. Jako pierwsza z tego cyklu ukazała się w druku broszura Dr. Marcelego Gromskiego p. t. „Jak ustrzec niemowlę

od biegunek letnich”. Dalsze broszury ukażą się niebawem.

Ze względu na doniosłe znaczenie praktyczne opracowywanych zagadnień zaleca się instytucjom i osobom zainteresowanym w sprawach opieki nad dzieckiem, a w szczególności Ośrodkiem Zdrowia i przychodniom dla matki i dziecka (Stacjom Opieki nad Matką i Dzieckiem) nabywanie tych wydawnictw.

Broszury są do nabycia w Polskiem Tow. Higienicznym (Warszawa, ul. Karowa 31), w administracji „Młodej Matki” (Warszawa, ul. Litewska 16) i w księgarniach.

ZAMÓWIENIA I WPLATY NALEŻY KIEROWAĆ POD ADRESEM
MINISTERSTWA OPIEKI SPOŁECZNEJ, WARSZAWA. UL. DŁUGA 38/40.

NAKŁADEM MINISTERSTWA OPIEKI SPOŁECZNEJ

TŁOCZONO CZCIONKAMI DRUKARNI PAŃSTWOWEJ, MIODOWA 22. Nr. 84543.

PRENUMERATA ROCZNA 12 ZŁ.

CENA ODDZIELNEGO NUMERU 1 ZŁ.